

Afetlerde
**Psikososyal Destek
Uygulama Rehberi**

Acıları dindirmeye doğru....

2008

Afetlerde Psikososyal Destek Uygulama Rehberi

TURKISHREDCRESCENT

TÜRK KIZILAYI

1868

I. Basım: Mayıs 2008
ISBN: 978-975-00444-7-2

Bu yayının bütün hakları Türk Kızılayı'na aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir; ancak kısmen ya da aynen hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Hazırlayanlar: Çağla Mağden
Çiğdem Ademhan
Eylen Şavur
İrem Yeniokatan
Meltem Kılıç
Meriç Gözden
Mine Çavuşçulu
Petek Akman
Serap Arslan Tomas
Sevil Yüksel

Tasarım & Baskı: Yorum Basın Yayın Sanayi Ltd. Şti.
İvedik Matbaacılar Sanayi Sitesi 35. Cad. No: 36-38
Yenimahalle / ANKARA
Tel: 0.312 395 21 12 • Faks: 0.312 394 11 09
www.yorummatbaa.com

İletişim Detayları:

Türk Kızılayı
Afet Müdahale ve Yardımlar Yönetimi Bölümü Psikososyal Birim
AFOM, İstasyon Mahallesi, Doğu Caddesi 6. Sokak Etimesgut Ankara
Telefon : (312) 245 45 25 • (312) 245 45 00 – 241/249/217
Faks : (312) 245 45 41
E-posta : psp@kizilay.org.tr
Web : www.kizilay.org.tr

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
İçindekiler	i
Türk Kızılayı Temel İlkeleri	ii
Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği (APHB)	vi
Teşekkür	vii
1. BÖLÜM Genel Çerçeve	1
Psikososyal Destek	1
Psikososyal Müdahale	2
Psikososyal Müdahale Araçları	2
Psikososyal Müdahalede Temel İlkeler	5
2. BÖLÜM Psikososyal Destek Uygulamaları	7
Afet ve Afet Etkinliklerinin Dönemleri	7
Dönemlere Göre Psikososyal Uygulamalar	9
Acil Yardım Dönemi	9
İyileştirme-Geliştirme Dönemleri	14
Zarar Azaltma ve Hazırlık Dönemi	16
Toplum Merkezlerinde Psikososyal Uygulamalar	16
Tatbikatlarda Psikososyal Uygulamalar	18
Kamplar/Çadır kentlerde Psikososyal Uygulamalar	20
3. BÖLÜM İnsan Kaynağı	25
Yerel Çalışanlar	25
Gönüllüler	28
4. BÖLÜM Zarar Görebilir/İncinebilir Gruplar	31
5. BÖLÜM İzleme ve Değerlendirme	37
6. BÖLÜM Ekler	47
Ek 1 Psikososyal İhtiyaç Belirleme Formu	47
Ek 2 Psikososyal Durum Tespit Raporu	50
Ek 3 Yerel Personel Değerlendirme Raporu	54
Ek 4 Psikososyal Program Değerlendirme Formu	57
Ek 5 Bazı Müdahale Teknikleri	58
7. BÖLÜM Yararlanılan Kaynaklar	69

Türk Kızılayı'nın Temel İlkeleri

İnsaniyetçilik

Savaş alanında yaralılara ayırım gözetmeksizin yardım etme isteğinden doğan Kızılay, her nerede olursa olsun insan ızdırabını ulusal ve uluslar arası kapasitesi ölçüsünde önlemek ve dindirmek için çabalar. Amacı insan hayatının, sağlığının korunması ve insan onuruna saygı duyulmasının sağlanmasıdır. Bütün insanlar arasında karşılıklı anlayışı, dostluğu, işbirliğini ve kalıcı barışı destekler.

Ayırım Gözetmemek

Kızılay, milliyet, ırk, dini inanç, sınıf ve siyasal düşünce farkı gözetmez. İnsan ızdırabını en ivedi ve zorunlu ihtiyaçlara öncelik vererek dindirmeye çalışır.

Tarafsızlık

Kızılay, herkesin güvenini kazanmak amacıyla, düşmanlıklara taraf olmaz ve hiçbir zaman siyasal, ırksal, dinsel ve ideolojik nitelikteki ihtilaflara girmez.

Bağımsızlık

Kızılay bağımsız bir kurumdur. Kızılay, insancıl faaliyetlerinde kamu otoritelerinin yardımcısı olarak, Türkiye Cumhuriyeti Devleti yasalarına tabi, ancak kendisine her daim Uluslararası Kızılay Kızılhaç Hareketi temel ilkelerine uygun hareket etme olanağı veren bir özerkliğe sahiptir.

Hayır Kurumu Niteliği

Kızılay, hizmetlerinden hiçbir şekilde çıkar gözetmeyen gönüllü bir yardım kurumudur.

Birlik

Türkiye'de "Kızılay" adı altında tek bir dernek kurulabilir. Bu dernek herkese açıktır ve insancıl faaliyetleri bütün yurdu kapsayacak şekilde yürütülür.

Evrensellik

Kızılay, diğer ülke Kızılay ve Kızılhaçları ile eşit statüye sahip ve karşılıklı yardımlaşmada onlarla eşit sorumlulukları ve görevleri paylaşmakta ve dünya çapında bir organizasyonun içinde yer almaktadır.

Sevgili Kızılaycılar ve Kızılay Dostları,

Bir avuç gönüllünün 1868 yılında bir araya gelerek, olağanüstü zor şartlar altında kurduğu Türk Kızılayı, bugün 650'yi aşkın şubesi, yüz binlerce üyesi ve gönüllüsü, geniş hizmet ağı, modern ve dinamik yapısı ile ülkemizin en etkin ve güçlü sivil toplum kuruluşu konumundadır.

Türk Kızılayı 140 yıllık tecrübesi ile insan onurunun korunması doğrultusunda insani yardım çalışmaları yürütmektedir. Gerek doğal afetler gerekse insan kaynaklı afetler olarak adlandırdığımız savaşlar ve çatışmalar sonrası ortaya çıkan insan ıstırabını dindirmekte aktif bir rol oynayan Türk Kızılayı, hizmet alanlarını her geçen gün çeşitlendirmektedir.

Afetler sonrasında afetzedelere acil barınma, beslenme ve kısmi sağlık hizmetleri sunan Türk Kızılayı, bununla yetinmeyip afetzedelerin psikolojik desteğe de ihtiyaç duyduğundan hareketle, bu alanda ciddi ve bilimsel çalışmalar yürütmektedir. 2001 yılından bugüne Afet Operasyon Merkezi bünyesinde çalışmalar yürüten Psikososyal Destek Birimi, gerek ülkemizdeki gerekse dünya genelindeki afetler sonrasında; psikologları ve sosyal hizmet uzmanları ile afetzedelere afetle başa çıkma bilinci aşılamaktadır.

Dünya genelinde psikososyal destek anlamında çalışmalar yürüten sayılı Ulusal Derneklerden biri olan Türk Kızılayı'nın, bu alandaki etkinlikleri örnek gösterilmekte ve övgüler almaktadır. Deneyimlerini kardeş Ulusal Derneklerle paylaşan Türk Kızılayı, özellikle insani yardım operasyonu yürütülen ülkelerdeki yerel psikososyal uzmanların eğitilmesine de katkıda bulunmaktadır.

Psikososyal Destek El Kitabı, sahada görevli olan yardım çalışanları ve gönüllüler için rehber olması amacıyla hazırlanmıştır. Uzmanlarımızın deneyimleri ve değerlendirmeleri temel alınarak hazırlanan bu başvuru kaynağı, psikososyal desteğin genel çerçevesi, uygulamaları, insan kaynağı, gönüllüler ve zarar görebilir risk grupları konusunda bilgiler içermektedir.

Kitabın hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkür ediyor, sizlerin de bir başvuru kaynağı olarak bu değerli kitabı ilgi ile okuyacağınızı ümit ediyorum.

Saygı ve sevgilerimle.

Tekin KÜÇÜKALİ

Genel Başkan

Bir Serüvenin Hikayesi.....

Psikososyal destek hizmetlerinin afetlerde yürütülen insani yardım etkinliklerinin ayrılmaz ve vazgeçilmez bir parçası olduğu, bugün bu alanda çalışan bütün aktörler tarafından kabul edilmektedir. Hepimizin bildiği gibi doğal afetler ani, beklenmedik, yüksek şiddette yıkıcı ve yaşamı tehdit eden durumlardır. Onlarca afette yardım görevinde bulunmuş, kendisi de afet yaşamış biri olarak afetlerin sadece binaları değil yaşamları, yaşanılanları, umutları, hayalleri, sevinçleri de yıktığının şahidiyim. Bizler yardım çalışanları olarak afetten etkilenenlere istedikleri kadar yardım malzemesini ulaştırsak bile ne yazık ki umutlarını ve hayallerini geri veremiyoruz. Bunun yanında afetlerin yol açtığı psikolojik etkilerin dalgalar halinde yayılarak aile ilişkilerini bozucu, toplumun dengesini sarsıcı olumsuz sonuçlara yol açtığını da biliyoruz. İşte psikososyal destek burada devreye giriyor, etkilenen insanların elinden tutuyor ve onlara birazcık çabayla yeni ve daha güzel bir yaşama kavuşabileceklerini gösteriyor.

"Yalnız Değilsiniz" sloganı ile yola çıkan, her zaman ve her koşulda ihtiyaç sahiplerinin yanında yer alan Türk Kızılayı'nın psikososyal hizmetleri 2002 Afyon Depremi, 2003 Irak Krizi (Silopi), Bingöl Depremi, HSBC ve İngiliz Büyükelçiliği Bombalama Olayları (İstanbul), 2004 Güney Asya Tsunami ve Depremleri (Sri Lanka, Endonezya, Tayland), 2005 Pakistan Depremi, 2006 Batman Seli, Lübnan Krizi (Lübnan'dan kaçanların Mersin Limanı'ndan tahliyesi), 2007 Zafer İlköğretim Okulu Trafik Kazası (İzmir), Anafartalar Çarşısı Bombalama Olayı (Ankara), Elazığ Sivrice Depremi, Ankara Bala Depremi, 2008 Çorum Depremi, Çubuk Süt Fabrikası Patlaması (Ankara)'da başarıyla yürütülmüştür. Türk Kızılayı'nın insan ve doğa kaynaklı yaşanan bu olayların, insanlar üzerinde bıraktığı üzücü ve yıpratıcı etkilerini azaltmak üzere gerçekleştirdiği psikososyal destek çalışmaları, ulusal ve uluslararası kamuoyunun takdiriyle karşılanmıştır.

Türkiye'de yaşanan 1999 Marmara ve Düzce Depremleri'nin ardından Türk Kızılayı'nda gerçekleşen büyük değişim ve gelişimin parçası olan psikososyal destek hizmetleri, Uluslararası Kızılay ve Kızılhaç Dernekleri Federasyonu öncülüğünde bir program olarak organizasyonumuz içinde başlatılmış ve halen Afet Müdahale ve Yardımlar Yönetimi Bölümü, Psikososyal Birimi çatısı altında sürdürülmektedir. Psikososyal uzmanlarımız tarafından yapılan çalışmalar; doğrudan afet mağdurlarına hizmet götürmekten akademik çalışmalara, yazılı ve basılı belgeler oluşturmaktan toplumu bilinçlendirme organizasyonlarına kadar uzanan geniş bir alana yayılmaktadır.

Türk Kızılayı Genel Müdürü olarak; psikososyal destek hizmetlerimizin, dünyada bu konuda yürütülen sınırlı sayıda program içinde, örnek gösterilir duruma gelmiş olmasından ve organizasyonumuzun yurt içinde afetlerde psikososyal destek alanında bir çok kurum ve kuruluşa öncülük etmesinden gurur duyuyorum. Afet bölgelerinde ve çoğu zaman zor koşullar altında görev yapmış arkadaşlarımla eşsiz deneyimleriyle ortaya çıkan bu eserin hazırlık ve basım aşamasında emeği geçenlere içtenlikle teşekkür ediyorum ve bu rehberin afetten etkilenenlere umut götüren tüm psikososyal destek çalışanlarına ışık tutmasını diliyorum.

Sevgi ve Saygılarımla

Ömer TAŞLI
Genel Müdür

AFETLERDE PSİKOSOSYAL HİZMETLER BİRLİĞİ (APHB) **Union of Disaster Psychosocial Services (UPDS)**

Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği: **Türkiye Kızılay Derneği, Türk Psikologlar Derneği, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, Türkiye Psikiyatri Derneği, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği** arasında, 16 Mayıs 2006 tarihinde imzalanan bir protokol ile toplum psikolojisini olumsuz etkileyen afetler ve kriz durumlarında psikososyal müdahalelerin yürütülmesi amacıyla kurulmuştur.

Afetlerde ve olağan dönemde; psikososyal hizmetlere gereksinim duyan kişi ve grupların ihtiyaçlarının, en etkili biçimde ve işbirliği halinde karşılanması, ulusal ve uluslararası alanda meydana gelen afetlere Birlik üyesi tüm sivil toplum kuruluşlarıyla daha etkili müdahale edebilmesini hedefleyen Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği bugüne dek;

- Türk Kızılayı Güney Asya İnsani Yardım Operasyonu çalışmalarının değerlendirilmesi
- "Olası İstanbul Depremi Ruhsal Sonuçları ve Psikososyal Yaklaşımlar" Toplantısı
- İzmir Zafer İlköğretim Okulu öğrencilerini ve velileri taşıyan otobüsün kaza yapması sonucu hayatını kaybeden ve yaralanan öğrencilerin ailelerine yönelik "Psikososyal Destek" çalışmaları
- Ankara Anafartalar Çarşısı'nda meydana gelen terör eyleminin ardından etkilenenlere yönelik psikososyal destek çalışmaları
- Bala Depremlerine yönelik ihtiyaç tespit ve değerlendirme çalışmaları
- "Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği Çalıştayı" gibi etkinlik ve müdahaleler düzenlemiştir.

Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği Sekreteryası Türk Kızılayı tarafından yürütülmektedir.

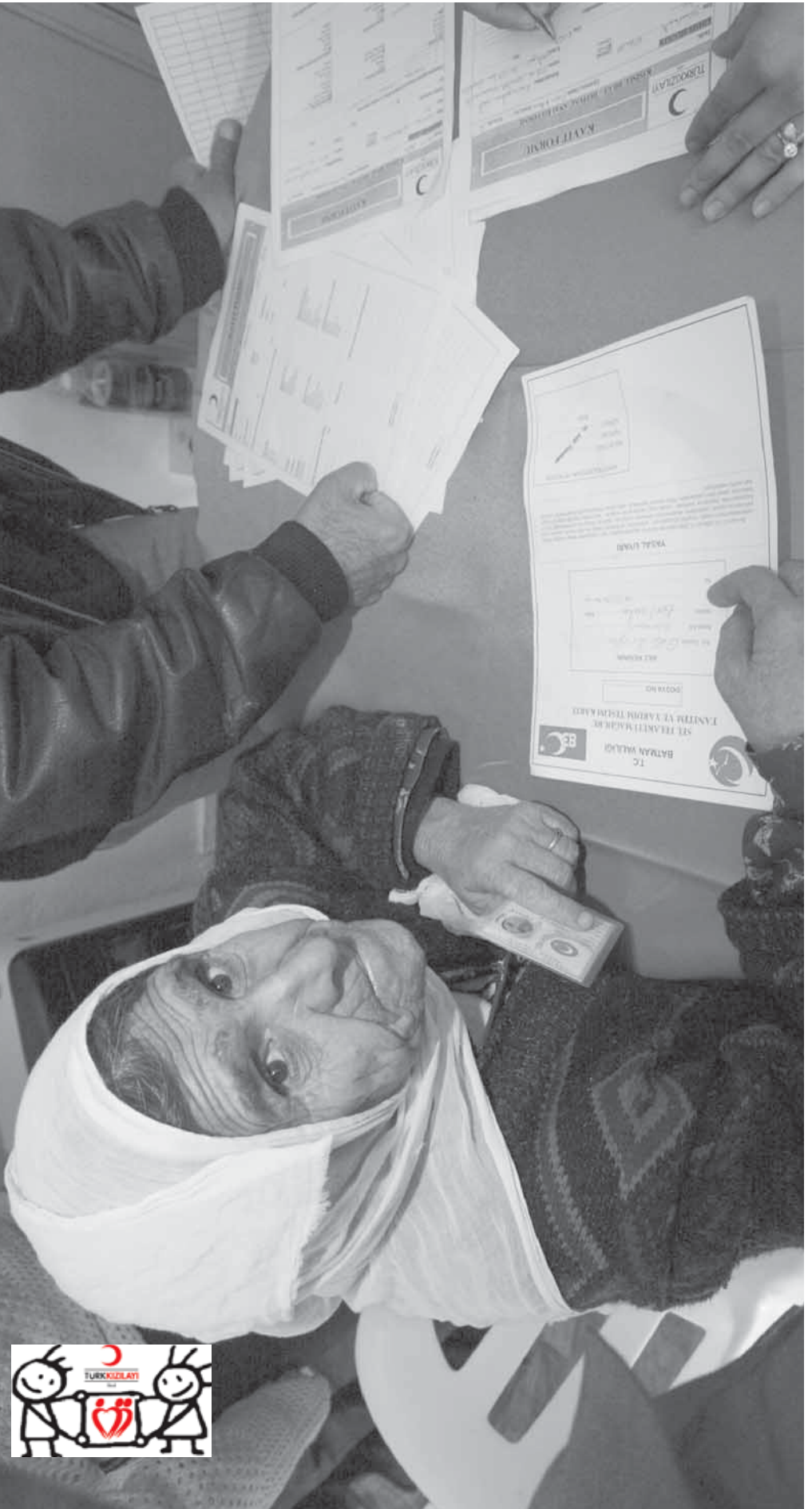
TEŞEKKÜR

2000 yılından beri özveri ve başarıyla yürütülmekte olan Türk Kızılayı psikososyal hizmetlerinin, başlaması ve yapılandırılmasında emeği bulunan Sayın Dr. Tefvik ÇEVİLBİLEN, Caroline SCHLAR, Burcu AYDIN, Suat ÖZÇAĞDAŞ'a, değerli görüşleri ile çalışmalarımıza yön vermiş Sayın Prof. Dr. Nuray KARANCI, Prof.Dr. Tamer AKER, Doç.Dr. Filiz DEMİRÖZ'e; Türk Kızılayı psikososyal hizmetlerinde birlikte çalıştığımız arkadaşlarımız Nazif DAĞ, Meryem YALÇIN, İclal GEZER, Serkan ÇALLI, Tamer YILMAZ, Seher TEZEREN, Hakan ÇAKTÜ, Melek VATANSEVER, Songül ÇELİK, Betül Zeynep OKŞAK, Nazım SERİN, Füsun KARTALOĞLU, Cennet TUNÇ, Tolga MAR, Bülent ÖZTÜRK, Melisa Ekin KIZILDEMİR, Ömer EKİNCİ, Fulden BAK, Feride SONGURTEKİN, Yeşim ÜNAL, Nevin KÜÇÜK, Pervin URAL, Aylin DİNÇ, Sinem GÜLENC, Ercüment ERBAY, Öznur ACİCBE, Ekin ÖĞÜTOĞULLARI'na ve burada ismini sayamadığımız ancak yolumuzun bir yerlerde kesişmiş olduğu tüm dostlarımıza gönülden teşekkür ediyor ve bu rehberin insanlığın acılarını dindirme yolunda psikososyal destek uygulayıcılarının gelişimine katkıda bulunmasını diliyoruz.

Türk Kızılayı
Afet Müdahale ve Yardımlar Yönetimi Bölümü
Psikososyal Birim

1. BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. BÖLÜM GENEL ÇERÇEVE

PSİKOSOSYAL DESTEK

“Psikososyal” kelime anlamıyla birbirini sürekli etkileyen psikolojik ve sosyal etkilerin hareketli ilişkisi anlamına gelirken; afetlerde psikososyal destek; afet sonrası ortaya çıkabilecek psikolojik uyumsuzlukların /bozuklukların önlenmesi, aile ve toplum düzeyinde ilişkilerin yeniden kurulması/geliştirilmesi, etkilenenlerin ‘normal’ yaşamlarına geri dönmesi sürecinde kendi kapasitelerini fark etmeleri ve güçlenmelerinin sağlanması, toplumda gelecekte ortaya çıkması muhtemel afet ve acil durumlara başa çıkma/iyileşme/toparlanma becerilerinin artırılması ve yardım çalışanlarının desteklenmesini içeren ve afet döngüsünün her aşamasında yürütülen çok disiplinli hizmetler bütünü olarak ifade edilebilir.

Afetlerde* ve acil durumlarda** psikososyal destek;

- ❖ Empati, anlama ve duyarlılık yoluyla etkilenenlere psikolojik destek vermek, psikiyatrik hizmetlere ihtiyacı bulunanları belirlemek ve yönlendirmek,
- ❖ Yardım çalışmalarının tamamının, etkilenen toplumun nüfus yapısı, sosyal, kültürel, etnik koşullarına uygun şekilde sürdürülmesini sağlamak,
- ❖ Bireylerin, toplumun ve kurumların ihtiyaç duyduğu bilgileri yaymak,
- ❖ Toplum katılımı ve gönüllülüğün desteklenmesi yoluyla, bireylere, ailelere ve topluma kendi ihtiyaçlarını belirlemeleri, çözüm için harekete geçmeleri ve kendi kendine yardım becerileri geliştirmelerini sağlamaları konusunda destek olmak,
- ❖ Toplumda varolan hizmetler ile toplumsal ihtiyaçların buluşmasını sağlamak,

* **Afet** İnsanlar ve ülkeler için fiziksel, sosyal ve ekonomik kayıplar doğuran, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak ve/veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen doğal, teknolojik ya da insan kökenli olayları ifade eder.

** **Acil Durum** İnsan hayatı, refahı, mülk ve çevre açısından doğrudan tehdit oluşturan her tür durumu ifade eder.

- ❖ Bireylerin, ailelerin ve toplumun kendi ihtiyaçlarını karşılamasına ve sorunlarının çözümüne yönelik projeler uygulamasını ve/veya projelere katılmasını destekleyerek, gelecekte ortaya çıkması olası acil durumlara hazırlıklı olmasını sağlamak,
- ❖ Afetlerde çalışacak kurum ve kuruluşlar arasında işbirliğini geliştirmek,
- ❖ Yardım çalışanlarına* yönelik; ekip ilişkileri, iletişim becerileri, afetten etkilenenlerle ilişkiler konularıyla ilgili bilgileri ve kendi kendine yardım yollarını aktarmak, ayrıca ihtiyaç duydukları psikolojik destek çalışmalarını yürütmektir.

Psikososyal Destek;

Psikolojik ya da psikiyatrik tedavi **değildir**.

Akıl hastalığı ya da ciddi fiziksel rahatsızlıklar konusunda bir danışmanlık ya da terapi **değildir**.

PSİKOSOSYAL MÜDAHALE

Afetler ve acil durumlarda psikososyal müdahale, afetler sonrasında etkilenen bireylerin, normal yaşantılarına geçiş sürecini hızlandırmaya ve toplumun varolan gereksinimlerini tespit ederek; gelecekte ortaya çıkması olası afetlerle başa çıkma, müdahale edebilme kapasitesinin ve iyileşme/toparlama becerilerinin artırılmasına ve yardım çalışanlarının desteklenmesine yönelik etkinlik ve hizmetler bütünü olarak ifade edilebilir.

PSİKOSOSYAL MÜDAHALE ARAÇLARI

- ❖ **İhtiyaç ve Kaynak Değerlendirmesi**, afetlerden hemen sonra yapılan ilk psikososyal müdahaledir. Bu değerlendirme; etkilenenlerin etkilenme dereceleri ve şekilleri, içinde buldukları sorunlar ve ihtiyaçlar, toplumda varolan kaynak kişi/kurumlar, bunların çalışma şekilleri, varolan hizmetler/sunuluş şekilleri ve

* **Yardım Çalışanı** Bu terim afet ve acil durumlarda hizmet sunan kurum-kuruluşların yardım görevi yürüten çalışanlarını ifade etmektedir.

uygulanacak psikososyal müdahale planının ana hatlarıyla oluşturulması olarak özetlenir. Uzmanlar tarafından gözlemlere ve genel bilgilere dayanan ihtiyaç ve kaynak değerlendirmesi yapılabileceği gibi; durum “psikososyal ihtiyaç belirleme formu” (Ek 1) gibi araçlarla da değerlendirilebilir. Hangi yöntemin kullanılacağı afetin niteliğine ve etkileme şekline göre değişir.

Eğer çok hızlı bir değerlendirme yapmak gerekiyorsa öncelikle genel değerlendirme yapılması, ilerleyen zaman içinde detaylı uygulamalara gidilmesi uygun olacaktır. İhtiyaç ve kaynak değerlendirmesinde süreç, genel bilgiden özel bilgiye doğru gittiğinden; genel ihtiyaçların belirlenmesini takiben özel ihtiyaçlara yönelik daha ayrıntılı bir toplum değerlendirmesi yapılır.

- ❖ **Psikolojik İlk Yardım**, ihtiyaç ve kaynak değerlendirilmesi ile eş zamanlı başlayan bir psikososyal müdahaledir. Psikolojik ilk yardım, afetten etkilenenlerin duygularını ve yaşadıklarını ifade etmelerine olanak verilmesi ve temel psikolojik bilgilerin iletilmesi aracılığıyla rahatlamalarına, yaşadıkları ve hissettiklerini anlamlandırılmalarına yardımcı olmayı hedefler. Psikolojik ilk yardım bireyler ve gruplarla yapılan görüşmelerde uygulanabileceği gibi, bilgilendirme amacıyla broşürlerin hazırlanıp dağıtılması, medya araçlarının kullanılması, panel, sempozyum gibi toplantılarının düzenlenmesi yollarıyla da uygulanabilir. Çok sayıda kişinin etkilendiği durumlarda bütün yolların kullanılması uygun olacaktır.
- ❖ **Sevk Etme ve Yönlendirme**, ihtiyaç/kaynak değerlendirmesi ve psikolojik ilk yardım süreçleri sırasında ciddi psikolojik ve psikiyatrik hizmetlere ihtiyaç duyanların (anormal davranışları olanlar, bilişsel bozuklukları devam edenler gibi) tedavi için bölgedeki uzmanlara (psikolog, psikiyatrist) ve kurumlara (akıl ve ruh sağlığı hastaneleri, psikiyatri hastaneleri, hastanelerin psikiyatri klinikleri gibi) yönlendirilmesini içeren bir psikososyal müdahaledir.
- ❖ **Bilgi Merkezi Oluşturma**, bilginin ihtiyaç duyan herkesle paylaşıldığı, ihtiyaçların ve kaynakların bulunduğu, kolay ulaşılabilir ve kullanılabilir bir bilgi merkezinin oluşturulması şeklinde bir psikososyal müdahaledir. Afetlerin ardından yaşanan kaos ortamında doğru bilgiye ulaşmak hayati önem taşıdığından; bilgi

merkezinin afetin hemen ardından oluşturulması ve uzun bir süre işletilmesi, belki de hiç sonlandırılmaması önerilmektedir.

- ❖ **Toplumu Harekete Geçirme**, afetlerden etkilenen bir toplumun farkına vardığı bazı ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla iç ve dış kaynaklardan yararlanarak sorunlara çözüm bulmak için bireylerin, ailelerin ve toplumun harekete geçmesini sağlamayı ifade eder. Bu kapsamda, bireylerin sosyal işlevselliklerini* arttırarak normalizasyon** çalışmaları yapılabilir. Travmatik bir olay*** yaşadıktan sonra bireyler, konuyla ilgili çalışmalara ne kadar çabuk dahil olurlar ve ne kadar aktif katılım gösterirlerse, olayın etkisini o kadar az hissederler. Toplumu harekete geçirmede temel yönelim bireyin kendi kendine yardım edebilme becerisini arttırmaktır. Bunun için kapsamlı bir durum/ihtiyaç değerlendirmesi, toplumsal kaynakların belirlenmesi, incelemeler doğrultusunda eylem planı hazırlanması, sürecin izlenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Toplum katılımı uygulamalarında toplumun başa çıkma alışkanlığı ve geleneği, geçmiş dönem ilişki ve örgütlenme yapısının incelenmesi/dikkate alınması, çalışmaları kolaylaştırıcı rol oynayacaktır.
- ❖ **Sosyal Projeler**, afetlerden sonra yaygınlaştıran kullanılan psikososyal müdahalelerden biridir. Bu projeler, etkilenen bireylerin ihtiyaç ve sorunları doğrultusunda harekete geçmelerine, başa çıkma kapasitelerinin gelişmesine, afet sonucunda kaybolan yaşamın kontrolünü yeniden sağlama duygusunu hissetmelerine ve sorumluluk almalarına fırsat veren projelerdir.
- ❖ **Eğitimler**, en yaygın kullanılan psikososyal müdahalelerdendir. Gerek afetten etkilenenlere, gerekse psikososyal destek uygulamalarında çalışan ve/veya çalışma olasılığı bulunan kişilere (psikologlar, sosyal hizmet uzmanları, kamp yöneticileri, öğretmenler, sivil toplum örgütü çalışanları, toplum liderleri gibi) eğitim yoluyla ulaşmak önemlidir.

* **Sosyal işlevsellik** Gündelik hayatta yapılan işlere devam etme

** **Normalizasyon** Normalleştirme, anormal durumdan çıkarma

*** **Travmatik olay** Normal insan yaşantısının dışında olan ve herkeste fark edilir düzeyde stres yaratan olay

- ❖ **Çalışana Destek**, yardım çalışanlarına yapılan psikososyal müdahalenin en genel ifadesidir. Çalışana destek uygulamaları, afet yardım hizmetleri sırasında kullanılacak bilgilerin, broşürler, toplantılar ve benzeri etkinliklerle yardım çalışanlarına iletilmesi, paylaşım ve destek toplantıları düzenlenmesi, çalışanları etkileyen olumsuz faktörlerin belirlenmesi ve bu faktörlerin etkilerinin azaltılması yönünde girişimlerde bulunulması etkinliklerini içerir. Yardım çalışanlarının, çalışmalarını yürütürken afetten etkilenen kişilerle kurdukları iletişimden, kime, hangi yardımı, ne şekilde yapacağı noktasına kadar gelen süreçte uygun şekilde bilgilendirilmesi ve desteklenmesi de bu psikososyal müdahalenin bir parçası olmaktadır.

PSİKOSOSYAL MÜDAHALELERDE TEMEL İLKELER

- ❖ Müdahaleler toplumu temel alan bir bakış açısına sahiptir ve bu alanda uzman kişilerce yürütülür.
- ❖ Afetlere müdahale (acil yardım), iyileştirme, geliştirme ve zarar azaltma/hazırlık dönemlerinde (2. Bölüm'e bakınız) psikososyal çalışanları, yardım ekibinin bir parçası olarak hareket eder.
- ❖ Müdahalelerde; etkilenenler pasif mağdurlar değil, hayatta kalmayı başarmış güçlü kişiler olarak ele alınır.
- ❖ Müdahalelerin tamamında, yararlananların kapasitelerinin gelişimini ve hizmetlerin sürdürülebilirliğini sağlamak esastır.
- ❖ Müdahalelerin tamamında kültürel, politik, dini, etnik yapılar göz önünde bulundurularak, toplumsal bağların yeniden inşası ve korunması sağlanır.
- ❖ Müdahaleler, hem sosyal yapıyı güçlendirmeyi ve sağlamlaştırmayı, hem de sorunlarla başa çıkma konusundaki varolan kapasite ve becerileri geliştirmeyi amaçlar.
- ❖ Müdahalelerde, tanımlar, amaçlar ve yöntemlerin, etkilenen kişiler ya da etkilenen kitlenin temsilcileriyle birlikte belirlenmesi ve tam katılımın sağlanması esastır.
- ❖ Müdahalelerde, basit, açık ve güvenilir bilgi akışını sağlamak, bunu sürdürmek ve hedef kitlenin bilgiye erişmesini sağlamak önemlidir.

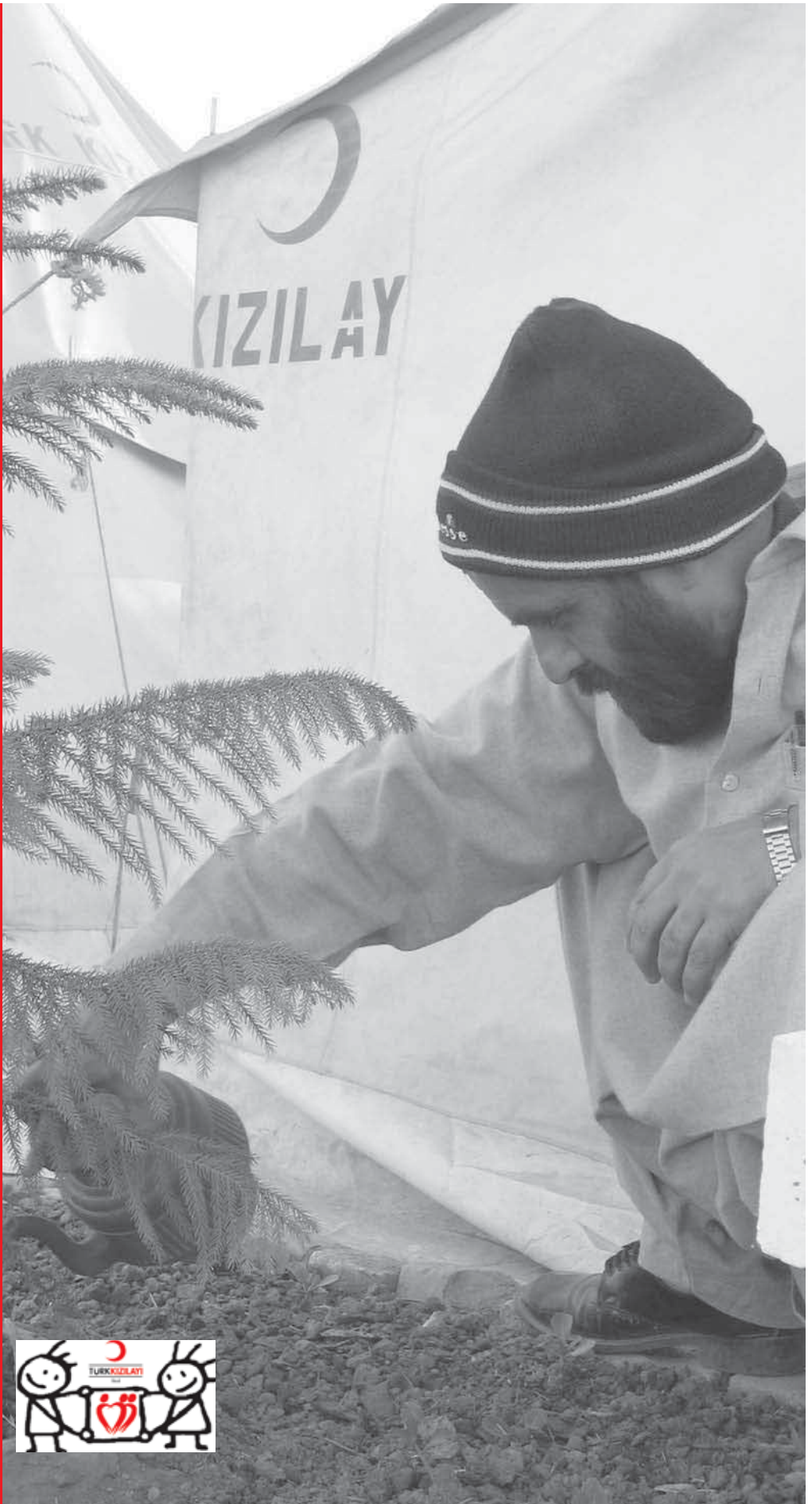

- ❖ Müdahalelerde afet sonrasında etkilenenlerde ortaya çıkmış psikolojik, fizyolojik, zihinsel, davranışsal tepkilerin anormal bir duruma verilen normal tepkiler olduğu vurgulanır.
- ❖ Etkilenenlerin ihtiyaçlarına yönelik psikososyal müdahaleler planlanırken; bölgenin psikososyal iyilik halinin afet öncesinde nasıl olduğu, afet sırasında nasıl bozulduğu, varolan stres etkenlerini ve bunlarla başa çıkma mekanizmalarının neler olduğu değerlendirilir.
- ❖ Etkilenenlerin beslenme, barınma gibi birincil ihtiyaçları, psikososyal ihtiyaç/kaynak değerlendirmesi sırasında gözeticiler ve önceliği vardır. Birincil ihtiyaçlar karşılanmadan, psikososyal ihtiyaçları karşılayacak müdahaleler yapmak başarıyla sonuçlanmayacaktır.
- ❖ Müdahaleler, özel ihtiyaçların ortaya çıktığı ve kendine özgü özellikleri olan karmaşık durumlar dikkate alınarak planlanır, birincil ihtiyaçların yanında ortaya çıkabilecek diğer ihtiyaçlar da hesaba katılır. Örneğin; psikolojik travmaya müdahale, yardımdan faydalananların güvenliği ve korunması, koruyucu aile desteği, mülteciler ve kendi topraklarında mülteci konumuna düşmüş kişiler için destek ihtiyaçları gibi...
- ❖ Yardımlardan yararlanan birey, aile, grup ve toplulukların, yaşadıkları toplum içinde etiketlenmemelerine dikkat edilir.
- ❖ Yardıma ihtiyaç duyanlara daha kolay ve hızlı ulaşabilmek amacıyla; psikososyal eğitimlerde ekip personeli, yerel personel ve gönüllülere öncelik verilir. Bu kişiler başa çıkma yollarını öğrenirlerse hem kendilerine hem de etkilenenlere yardım edebilirler.
- ❖ Müdahalelerde; yerel çalışanlar, yerel organizasyonlar ve gönüllüler yerel halkın öncelikleri, endişeleri ve ihtiyaçları konularında güvenilir bilgi sağlamak için değerlendirilir.
- ❖ Afetin ilk döneminde (akut dönem), etkilenen bölgede yürütülen psikososyal müdahaleler bilimsel araştırmalara kaynak olması amacıyla kullanılamaz.
- ❖ Stresle başa çıkma, etkilenenlerle iletişim, kişisel bakım ve bunun gibi bilgilerin; yardım çalışanlarına, hazırlık dönemindeki psikososyal çalışmalarla aktarılmış olmasına dikkat edilir.

2.
BÖLÜM
PSIKOSOSYAL
DESTEK
UYGULAMALARI

2. BÖLÜM PSİKOSOSYAL DESTEK UYGULAMALARI

Psikososyal destek uygulamaları, diğer bir deyişle psikososyal müdahaleler gerçekleştirildikleri dönem ve yere göre değişiklik göstermektedir. Bu bölümde uygulamalar, afet etkinliklerinin dönemlerine göre uygulamalar, toplum merkezlerinde, tatbikatlarda ve kamplar/çadır kentlerde uygulamalar başlıkları altında ele alınmıştır.

AFET VE AFET ETKİNLİKLERİNİN DÖNEMLERİ

Afet terimi, en genel tanımla; insanlar ve ülkeler için fiziksel, sosyal ve ekonomik kayıplar doğuran, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak ve/veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen doğal, teknolojik ya da insan kökenli olayları ifade eder. Afetler kökenleri ve meydana geliş hızlarına göre türlere ayrılmaktadır.

Kökenlerine göre afetler:

- ❖ Doğal Afetler (Deprem, tsunami, sel, heyelan, yangın gibi)
- ❖ Teknolojik Afetler (Nükleer patlamalar, kimyasal/radyoaktif sızıntılar gibi)
- ❖ İnsan Kökenli Afetler (Bölgesel/iç savaşlar ve çatışmalar, patlamalar, terör olayları, kitlesel göçler gibi)
- ❖ Meydana geliş hızına göre afetler:
- ❖ Ani Gelişen Afetler (Deprem, çığ, hortum gibi)
- ❖ Yavaş Gelişen Afetler (Kuraklık, erozyon, küresel ısınma gibi)

olarak sıralanmaktadır.

Kökenleri ve gelişim hızları ne olursa olsun, afetlerle ilgili etkinlikler 5 ana dönemde ele alınabilir. Bunlar;

1. Acil Yardım (Müdahale) Dönemi Bir afetin oluşunu takip eden ve afetten hemen sonra başlayarak, afetin büyüklüğüne bağlı olarak genellikle 1-3 aylık bir süre içerisinde sürdürülen etkinlikleri ifade eder.

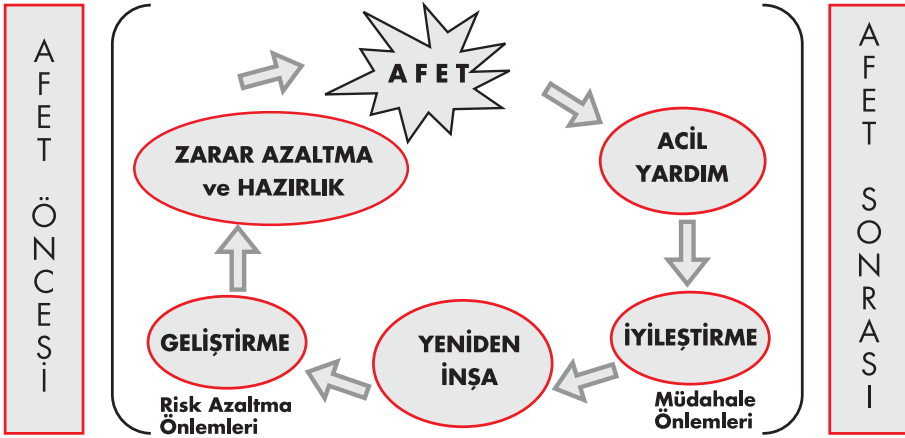
2. İyileştirme Dönemi Afetin sonrasında; etkilenen toplumun haberleşme, ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon, eğitim, uzun süreli geçici iskan, ekonomik ve sosyal faaliyetler gibi hayati ihtiyaçlarının en alt düzeyde karşılanabilmesi için gereken etkinlikleri içerir.

3. Geliştirme Dönemi Afetten etkilenen veya zarar gören tüm insan aktivitelerinin afetten önceki düzeyden daha ileri bir düzeyde karşılanabilmesi hedefiyle, toplumun afet nedeniyle bozulmuş olan ekonomik, sosyal ve psikolojik bütünlüğünün yeniden sağlanmasına yönelik etkinlikleri içerir.

4. Zarar Azaltma ve Hazırlık Dönemi Afetlere yönelik müdahale stratejilerinin belirlenmesi, acil hizmetlerin planlanması, geçici barınma yerlerinin belirlenmesi, hazırlık eğitimleri, bireylerin, ailelerin, yerel toplulukların ve kuruluşların olası afet zararlarını azaltmak amacıyla alabilecekleri önlemlerin tanımlanması, toplumun bilinçlendirilmesi ve bunlara ilişkin yatırımların yapılması etkinliklerini içerir.

Afet Etkinliklerinin Dönemleri

Birbiriyle iç içe girmiş, birbirini takip etme zorunluluğu olan, bir önceki

safhada yapılan çalışmaların bir sonraki safhada yapılacak olanları büyük ölçüde etkilediği ve süreklilik göstermesi gereken bu etkinlikler, afet halkası veya afet zinciri olarak düşünülebilir.

Bu afet zincirinde psikososyal uygulamalar, **Acil Yardım, İyileştirme, Geliştirme, Zarar Azaltma** ve **Hazırlık** dönemlerinde kendini göstermektedir.

Psikososyal uygulamalara ilişkin bilgiler özellikle ani başlangıçlı doğal olaylar sonucu ortaya çıkan afetler (deprem, tsunami, sel baskını, toprak kayması...) ve insan eliyle ortaya çıkan bazı afetler (kazalar, yangınlar...) göz önüne alınarak hazırlanmıştır.

DÖNEMLERE GÖRE PSİKOSOSYAL UYGULAMALAR ACİL YARDIM DÖNEMİ

Acil Yardım Dönemi, afetin hemen ardından başlayarak, yaklaşık 3 ay süren ve insanların normal yaşantılarına dönmeye başladıkları "İyileştirme Dönemi"ne kadar süren dönemdir.

0-1 Hafta

Amaç Bu dönemde amaç, acil dönem durum belirleme çalışmalarının yapılmasıdır. Temel prensipler ve psikososyal müdahale araçları dikkate alınarak psikososyal destek hizmetlerinin kimlere, nasıl ve nerede sunulacağını belirleyici çalışmalar bu dönemde yapılır. Bu çalışmalar afet müdahale hizmetlerinin koordine edildiği merkezde ve afetin meydana geldiği bölgede/alanda yapılacak çalışmalar olarak sınıflandırılabilir.

Koordinasyon Merkezinde Yapılacak Psikososyal Uygulamalar

- ❖ Psikososyal uzmanların ekipte/alanda çalışmak üzere görevlendirilmesi
- ❖ Psikososyal belgelerin (broşür, sunum, rehber gibi) ekibe/alana gönderilmesi, ihtiyaç halinde yeni belgelerin hazırlanması
- ❖ Psikososyal alanda eşgüdümlü çalışılan diğer paydaşların (üniversiteler, sivil toplum örgütleri, kamu kurum ve kuruluşları gibi) haberdar edilmesi ve harekete geçirilmesi
- ❖ Duruma göre, kayıtlı gönüllüler arasından, alanda çalışmak üzere görevlendirme yapılması

- ❖ Afet bölgesinde yardım etmek üzere görevli müdahale ekiplerine psikolojik ilk yardım, stresle başa çıkma, gidilecek bölgenin sosyo-ekonomik yapısı gibi konular ile ilgili bilgilendirme (uyum eğitimi) yapılması
- ❖ Gerektiğinde; görevli olarak afet bölgesine giden çalışanların ailelerine psikososyal destek verilmesi
- ❖ İzleme, değerlendirme ve raporlama süreçlerinin takip edilmesi

Alanda Yapılacak Psikososyal Uygulamalar

- ❖ Afet bölgesine yönelik ihtiyaç ve durum değerlendirmesi yapılarak raporlanması (EK 2’de bulunan rapor formatı kullanılabilir)
- ❖ Bilgi merkezinin kurulması; afetin ilk etkilerine ait bilgilerin yayılması , duyuru ve ilan panolarının oluşturulması, hizmet sunulan kişilere ait bilgilerin kaydedilmesi, kayıp aile yakınları için bilgi formları ve ilanlarının hazırlanması
- ❖ İhtiyaç ve kaynak değerlendirmesi sürecinin başlatılması
- ❖ Zarar görebilir/incinebilir grupların belirlenmesi (Bölüm IV’e bakınız)
- ❖ Yardım hizmetleri kampta/çadır kentte sunuluyor ise; psikososyal ofis çadırı ve sosyal çadırlar (okul, cami, etkinlik çadırı gibi) kurulması için girişimde bulunulması
- ❖ Psikolojik ilk yardım çalışmaları için müdahale planı çıkarılması ve planın uygulanması
- ❖ Varolan ruh sağlığı merkezleri (psikiyatri klinikleri, hastaneler gibi) ve toplum merkezleri gibi kaynaklarının belirlenmesi
- ❖ Hastaneler, okullar gibi yerlerin ihtiyaç- kaynak değerlendirmesi için ziyaret edilmesi
- ❖ Yerel çalışanların (Bölüm III’e bakınız) ve toplum liderlerinin belirlenmesi
- ❖ Kaynakların (kamu kurum/kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve diğer kişi ve kurumlar gibi) belirlenmesi, hizmet sunma koşullarının öğrenilmesi

- ❖ Psikososyal uygulamalarda görev alacak gönüllülerin bulunması, eğitimi, hizmetlere yönlendirilmesi ve takibi
- ❖ Yerel, kültürel, dini ve manevi destek sistemleri ve geleneklerin öğrenilmesi ve bu bilginin diğer yardım çalışanlarıyla paylaşılması
- ❖ Psikolojik ilk yardım müdahalesi kapsamında; bireysel görüşmelerin yapılması, sevk etme ve yönlendirme sisteminin alt yapısının oluşturulması, paylaşım grupları ve çadır/ev ziyaretleri düzenlenmesi
- ❖ Kültürel başa çıkma mekanizmalarının desteklenmesi (cenaze törenleri, dini ve kültürel adetler, yas dönemine ait gelenekler gibi)
- ❖ Hedef kitlelere yönelik etkinlikler düzenlenmesi (çocuklarla oyun etkinlikleri, kadınlarla toplantılar, yaşlılarla bilgilendirme amaçlı görüşmeler gibi)

Afetten etkilenenlere yapılacak her tür yardımın ve dağıtılacak her tür yardım malzemesinin kültüre uygun olmasına dikkat edilmelidir.

1 Hafta - 3 Ay

Amaç Bu dönemde psikososyal müdahale araçları ve temel prensipler doğrultusunda bir önceki dönem başlatılmış olan çalışmalar sürdürülür. Etkilenenlerin normal yaşamlarına dönmelerini kolaylaştırıcı etkinlikler ve psikososyal eğitimler özellikle bu dönemde önem kazanır. Daha sonraki dönemlerde yürütülecek psikososyal çalışmaların planlanması ve alt yapısının hazırlanması da bu dönemde yapılır. Bu planlama ve hazırlık çalışmaları için psikososyal destek ofisleri kurulabilir.

İhtiyaç ve Kaynak Değerlendirme (İlk dönemden devam)

- ❖ Afetin etki alanındaki idari birimler (il, ilçe gibi) hakkında bilgi toplanması (yerel halk ve toplum liderleri ile görüşmeler, ihtiyaç ve değerlendirme formları, bölgenin özellikleriyle ilgili resmi kayıtlar, yerel yöneticilerle ve diğer ilgili kişi ve kurumlarla görüşmeler gibi) bilgilerin sürekli güncellenmesi ve raporlanması

- ❖ Bölgede bulunan diğer kaynak kişi ve kurumlarla* düzenli iletişim sisteminin kurulması, e-posta grupları oluşturulması, toplantılar düzenlenmesi
- ❖ Yerel/ulusal medya kuruluşlarına ait iletişim bilgilerinin toplanması
- ❖ Varolan ruh sağlığı merkezleri (psikiyatri klinikleri, devlet hastaneleri, özel hastaneler, askeri hastaneler) ve toplum merkezleri gibi kaynaklara yönelik sevk etme ve yönlendirme sisteminin kurulması
- ❖ Sosyal haritaların** hazırlanması
- ❖ Yardım hizmetleri kampta/çadır kentte sunuluyor ise; hizmet verilen kitleye ait bilgilerin (nüfus, yaş, cinsiyet, ihtiyaçlar, kaynaklar gibi) güncellenmesi, kamp/çadır kent yönetimine etkilenen kişilerden katılımın sağlanması

Genel Psikososyal Uygulamalar

- ❖ Yerel psikososyal çalışanların işe alım sürecinin tamamlanması ve psikososyal eğitimlerin verilmesi (3. Bölüm'e bakınız)
- ❖ Gönüllüler ve toplum liderlerine yönelik psikososyal eğitimlerin verilmesi
- ❖ Zarar görebilir/incinebilir grupların (4. Bölüm'e bakınız) ihtiyaçlarına yönelik kaynak bulma çalışmaları ve hizmet programları yürütülmesi
- ❖ Alanda düzenlenen psikososyal toplantılara katılım sağlanması
- ❖ Psikososyal broşürlerin gerekiyorsa güncellenmesi, günlük kullanım diline çevrilmesi, kültürel adaptasyonunun yapılması ve ihtiyaç duyulması halinde yeni broşürler oluşturulması, broşürlerin basımı ve dağıtımı

* **Kaynak kişi ve kurumlar** Türk Kızılayı afet müdahalelerinde kaynak kurumlar arasında Uluslararası Kızılay-Kızılhaç Dernekleri Federasyonu (IFRC), Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC), Operasyonda bulunan Ulusal Dernek (ONS), Katılımcı Ulusal Dernekler (PNS), Birleşmiş Milletler Kuruluşları (UNICEF, UNOCHA, UNHCR gibi), Dünya Sağlık Örgütü (WHO) öne çıkmaktadır.

** **Sosyal Haritalar** Etkilenen bölgenin haritası üzerinde ihtiyaçların yoğunluğunun, türlerinin, ve kaynakların (okullar, hastaneler, toplum merkezleri, yardım dağıtım merkezleri gibi) farklı renklerle işaretlendiği, ihtiyaç ve kaynakların görsel olarak aktarıldığı haritalardır.

- ❖ Medya araçları, toplantılar, afiş ve posterler, toplantılar aracılığı ile; afetlerin psikososyal etkileri ya da ihtiyaç duyulan diğer konularda bilgilendirme çalışmaları yapılması
- ❖ Bilgi merkezi ve uzun dönem psikososyal çalışmaların hazırlıkları için psikososyal ofis/iletişim noktalarının oluşturulması
- ❖ Psikiyatrik müdahale ya da uzun süreli psikolojik danışmanlık ihtiyacında olan kişilerin sevk edilmesi/yönlendirilmesi
- ❖ Toplum merkezi kurma konusunda bir durum değerlendirmesi yapılarak; kurulacak ise alt yapı, mevzuat ve diğer idari hazırlık çalışmalarının yapılması

Toplum Harekete Geçirme Uygulamaları

- ❖ Toplumda ortak sorun/ihtiyaçlar ve bunlara yönelik kaynaklar değerlendirilerek, bireylerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak ya da sorunlarını çözmek için harekete geçmelerine olanak veren kısa süreli sosyal projeler uygulanması
- ❖ Etkilenen bireylerin yardım faaliyetlerine katılımlarını teşvik edecek ve kolaylaştıracak düzenlemeler yapılması

Çalışana Destek Uygulamaları

- ❖ Yardım çalışanlarına yönelik; paylaşım toplantıları, bireysel ve grup görüşmeleri, broşür dağıtımı ile bilgilendirme yapılması
- ❖ Çalışanların ihtiyacına yönelik stresle başa çıkma, iletişim ve benzeri konularda eğitimler düzenlenmesi
- ❖ Çalışanların ihtiyaçlarının, sorunlarının ve stres kaynaklarının belirlenmesi, bu ihtiyaç, sorun ve stres kaynaklarının ortadan kaldırılması yönünde girişimlerde bulunulması, gerekiyorsa bu konuda çalışmalar yapılması (sosyal etkinlikler düzenlemek gibi)

İdari Uygulamalar

- ❖ İzleme ve değerlendirme (5. Bölüm'e bakınız)
 - Raporlama (günlük-haftalık-aylık), dosyalama, arşivleme
 - Görüntüleme (film ve fotoğraf)
- ❖ Toplantılar
 - Yerel çalışanlar ile yapılan toplantılar (günlük-haftalık)
 - Ekip yöneticileri ile yapılan toplantılar (haftalık toplantı-günlük bilgilendirme)

Gönüllü Organizasyonu

- ❖ Gönüllü arama, seçim ve kabul çalışmaları (3. Bölüm'e bakınız)
- ❖ Gönüllü eğitimleri
- ❖ Gönüllülerin varolan psikososyal çalışmalara katılımının sağlanması ya da ihtiyaçlar doğrultusunda yeni çalışma programları oluşturulması

İYİLEŞTİRME - GELİŞTİRME DÖNEMLERİ

Amaç İyileştirme dönemi afetin ardından başlayan, acil yardım dönemini takip eden, insanların normal yaşantılarına geçiş dönemini kapsayan dönemdir. Bu dönem uzun vadeli projelere geçilen, toplumu harekete geçirme ve kendi kendine yardım becerilerinin geliştirilmesi amaçlı etkinliklerin yürütüldüğü bir dönemdir. Yerelde ortak çalışılan organizasyon ya da birimin psikososyal müdahale kapasitenin geliştirilmesi çalışmalarına da bu dönemde başlanır. Geliştirme döneminde ise yerel, ulusal ve uluslararası kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütleriyle bağlantıların geliştirilmesine yönelik etkinlikler önem kazanır. Geliştirme döneminde temel amaç yerel psikososyal kapasitenin artırılmasıdır.

Genel Psikososyal Uygulamalar

- ❖ Acil yardım döneminde yürütülen çalışmaların, yeni döneme uyarlanarak sürdürülmesi
- ❖ Psikososyal destek ofisinde yapılacak bireysel görüşmeler ve grup görüşmeleriyle temel psikososyal bilgilerin aktarılması
- ❖ Bilgi merkezi ve sosyal harita bilgilerinin güncellenmesi, sosyal haritanın gerekiyorsa yenilenmesi
- ❖ Eğitimler ve gönüllü organizasyonu çalışmalarına devam edilmesi
- ❖ Uzun süreli psikososyal program stratejileri, bütçe ve insan kaynağı konularının netleştirilmesi ve yetkililerce onaylanmasının sağlanması
- ❖ Toplum merkezi kurulmasına karar verilmiş ise, kurulum/organizasyon ve diğer idari/resmi çalışmalarının tamamlanması
- ❖ Yerel psikososyal personelin belirlenen strateji doğrultusunda yönlendirilmesi, takibi ve değerlendirilmesi

- ❖ İzleme ve değerlendirme kapsamında; alanda/toplum merkezinde yürütülen psikososyal uygulamaların etkililiği ya da şekillendirilmesi amacıyla bilimsel araştırma önerileri hazırlanması ve uygulanması konusunda girişimlerde bulunulması
- ❖ İzleme ve değerlendirme sırasında ortaya çıkabilecek yeni ihtiyaçlara ve sorunlara yönelik eğitim, broşür, toplantı ve benzeri etkinliklerin organize edilmesi

Toplum Harekete Geçirme Uygulamaları

- ❖ İlk dönemde toplumun sorun ve ihtiyaçlarına yönelik yürütülen sosyal projelerin sürdürülmesi, gerekiyorsa uzun dönemli yeni projeler planlanması ve başlatılması
- ❖ Planlanan uzun dönem çalışmaların medya ve diğer araçlar ile topluma duyurulması
- ❖ Toplum merkezi kuruluşu için gerekli incelemelerin yapılması, altyapı çalışmalarının sonlandırılması, açılışı ve çalışmalara başlaması
- ❖ Gönüllü organizasyonu çalışmalarının sürdürülmesi
- ❖ Eğitim, broşür, seminer, poster ve benzeri bilgi yayma araçlarında, nispeten normale dönen yaşam koşullarında karşılaşılabilecek (iş ve evlilik sorunları, alkol ve madde kötüye kullanımı, umutsuzluk gibi) sorunlarla başa çıkma yollarına ilişkin bilgilerin de aktarılması

Psikososyal Kapasite Geliştirme Uygulamaları

- ❖ Psikososyal çalışmaların, ortak çalışılan organizasyon ya da birime devredilmesi ile ilgili stratejilerin belirlenmesi ve onaylanmasının sağlanması
- ❖ Psikososyal belgelerin güncellenmesi, günlük kullanım diline çevrilmesi, kültürel adaptasyonunun yapılması çalışmalarının sürdürülmesi
- ❖ Ortak çalışılan kurum-kuruluş ya da birim çalışanlarına ve diğer ilgili kişilere verilecek psikososyal eğitimlerin tamamlanması
- ❖ Durum değerlendirmesi sonucunda, uygun bulunursa ortak çalışılan kurum-kuruluş ve birim içinde psikososyal destek birimi ya da benzeri bir oluşum kurulması için girişimlerde bulunulması

- ❖ Ulusal ve uluslararası kurum/kuruluşlar ve diğer paydaşlarla ortak strateji çerçevesinde çalışmak için işbirliği yapılması, gerekiyorsa protokollerin imzalanması

Çalışana Destek Uygulamaları

- ❖ Önceki dönemlerde yürütülen çalışmaların, döneme uyarlanarak, sürdürülmesi

İdari Uygulamalar

- ❖ Tüm çalışmalara ait kayıt, görüntü ve raporların hazırlanması, sunumu, dosyalanması
- ❖ Yerel çalışanların takibi için düzenli toplantılar ve raporlamalar
- ❖ İzleme ve değerlendirme (5. Bölüm'e bakınız)
- ❖ Uzun dönem stratejilerinin onaylanmasının takibi ve bununla ilgili işlemler

ZARAR AZALTMA VE HAZIRLIK DÖNEMİ

Amaç Bu dönemde amaç; toplumu afetlere ve etkilerine karşı güçlü hale getirmek, tehlike ve riskleri değerlendirerek kapasite artırımı yoluyla zarar görebilirliği azaltmaktır. Bu amaçla yapılan çalışmalarda bireylerin sosyal işlevselliklerini yeniden kazanmaları, normal yaşantıya hızla dönülmesi, toplumun kendi kendine yardım ve problem çözme süreçlerinin kolaylaştırılması temel alınmaktadır. Bölgesel ve yerel birimleri desteklemek ve güçlendirmek yoluyla psikososyal müdahalenin de etkin ve verimli yürütülmesi sağlanır. İlk dönemlerde yürütülen etkinlikler yeni döneme uyarlanarak devam ettirilir, toplum merkezi kuruldu ise zarar azaltma ve hazırlık döneminin tüm çalışmaları merkez bünyesinde yürütülür, afet tatbikatları da genellikle bu dönemde yapılır.

TOPLUM MERKEZLERİNDE PSİKO SOSYAL UYGULAMALAR

Toplum merkezleri; afet ve acil durumlar sonrasında, toplumun sosyal işlevselliklerini yeniden kazanmasını ve afet sonrası girilen olası kriz döneminden hızla eski yaşantıya dönülmesini amaçlayan ve tüm etkinliklerinde toplum katılımını esas olan sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Toplum merkezleri toplumun gelişmesi, katılımcı, üretken ve kendine yeterli hale gelmesi amacıyla kurulmaktadır.

Merkezlerde; koruyucu - önleyici, eğitici, geliştirici, tedavi ve rehabilite edici işlevler bir arada bulunur ve diğer kurum-kuruluşlarla işbirliği ve eşgüdüm içinde hizmet sunulur. Toplum merkezlerinin hedefleri; afetlere maruz kalmış toplulukların bir an önce normal yaşantılarına dönmelerini sağlamak, afetlerin ve travmatik olayların etkileri hakkında toplumsal farkındalığı arttırmak, toplumun güç ve kaynaklarının harekete geçirilmesini sağlamak, kendi kendine yardım ve problem çözme sürecini kolaylaştırmak, toplumun başa çıkma becerisini arttırmak olarak sıralanabilir. Toplum merkezlerinde yürütülen etkinlikler ve hizmetler şöyle gruplanabilir;

❖ Eğitim/Öğretim/Bilinç Kazandırma Etkinlikleri

Merkezlerde toplumun ihtiyaçları ve talepleri doğrultusunda planlanan eğitimler uzman personelin ya da uzman gönüllülerin desteği ile verilir. Psikososyal destek programının hazır olan eğitimleri arasında bulunmayan konularda ortaya çıkan ihtiyaca göre yeni eğitimler hazırlanabilir ya da diğer kurum ve kuruluşlarla ortak eğitim programları düzenlenebilir. Eğitimler hazırlanırken önemli olan nokta, bölge halkının ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması, farklı yaş ve ihtiyaç gruplarına ulaşabilecek programlar oluşturulması ve toplum bilincini arttırmaya odaklanılmasıdır. Stresle başa çıkma, iletişim becerileri, üreme sağlığı, çocuk bakımı gibi konularda eğitim programları düzenlenebilir.

❖ Sosyal Projeler/Etkinlikler

Afet sonrasında toplumun ve bireylerin kendi kendine yardım becerilerinin geliştirilmesi amacıyla merkezlerde sosyal etkinlikler ve projeler gerçekleştirilir. Bu etkinlikler; bireylerin yeni beceriler edinmelerini ve varolan yeteneklerini geliştirmeyi amaçlayan kurslar, ilgi alanlarını paylaşma imkânı sunan ve bireysel gelişimlerine katkı sağlayan kulüpler gibi devamlı etkinliklerden oluşur. Ayrıca toplumun ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda, bölgedeki yaygın spor, sanat etkinlikleri ve yerel kaynaklar göz önüne alınarak dönemsel etkinlikler düzenlenir.

- *Sürekli Etkinlikler:* Bilgisayar, yabancı dil, meslek edindirme, dikiş-nakış gibi kurslar, okuma, sinema, resim kulüpleri gibi.
- *Dönemsel Etkinlikler:* Uçurtma şenliği, spor karşılaşmaları, çevre temizliği, doğa yürüyüşü, sanat bayramı, çocuk festivali gibi.

→ *Toplum Bilincini Arttırma Etkinlikleri*: Stresle başa çıkma paneli, çocuklar ve travma konferansı, etkin öğrenme yöntemleri sempozyumu, cinsel hastalıklar ve korunma yolları konferansı gibi.

❖ **Danışmanlık Hizmetleri ve Yönlendirme Hizmetleri**

Merkezlerde, psikolojik desteğe ihtiyacı olan birey, aile ve gruplara temel düzeyde danışmanlık hizmetleri verilir. Bu hizmetler bireysel görüşmeler ya da paylaşım/destek grupları yolu ile sunulur. Başvuranlar merkez etkinliklerine ya da uygun kuruluşlara yönlendirilir. Etkili bir yönlendirme hizmeti sunabilmek için diğer kurum ve kuruluşların çalışmaları düzenli olarak takip edilir.

❖ **Yerel İhtiyaç-Kaynak Tespit Çalışmaları**

Acil durumlar veya afetlerin ardından uygulamaya konan psikososyal destek programlarının en önemli hedeflerinden biri olan "yerel kaynakları harekete geçirme ve kaynaklar ile ihtiyaç sahiplerini buluşturma" hedefine yönelik ihtiyaç ve kaynak tespit çalışmaları yapılır.

❖ **Afete Hazırlık ve Bilinçlendirme Çalışmaları**

Merkezlerde, afetlerin birey, aile ve toplum üzerindeki etkilerinin azaltılması amacıyla, psikososyal bakış açısıyla afete hazırlık ve bilinçlendirme çalışmaları yapılır. Bu kapsamda; afetlerde psikososyal müdahale planlarının hazırlığı, afet çalışanlarına destek, toplumu harekete geçirme ve psikolojik ilk yardım eğitimleri, gönüllü ve profesyonellere yönelik psikososyal ihtiyaç-kaynak değerlendirilmesi eğitimleri gibi etkinlikler sayılabilir.

❖ **Gönüllü Hizmetleri**

Gönüllüler, gerek olağan dönemde, gerekse afet ve acil durumlarda psikososyal destek çalışmalarına büyük katkı sağlamaktadırlar. Merkezlerde düzenlenen kurslar, sosyal etkinlikler hatta eğitimlerin bir kısmı tamamen gönüllüler tarafından yürütülebilir. Merkezlerde gönüllü organizasyonu kurulması ve bu sistemin sürekli takip edilmesi önemlidir.

TATBİKATLARDA PSİKOSOSYAL UYGULAMALAR

Tatbikatlar olası afetler ve acil durumlara karşı hazırlıklı olmak amacıyla yapılan, gerçekmiş gibi planlanan, güçlü ve zayıf noktaların belirlendiği ve eksikliklerin değerlendirildiği çalışmalardır.

Türkiye’de Türk Kızılayı, Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Türk Silahlı Kuvvetleri ve benzeri kurumlar sıklıkla tatbikat düzenleyen veya düzenlenen tatbikatların parçası olan kurumlardır. Tatbikatlarda yürütülecek psikososyal müdahalelerde:

- ❖ Tatbikat alanının koşulları önceden öğrenilmeli ve hazırlıklı gidilmelidir.
- ❖ Gerçek bir müdahale yapılacakmış gibi tüm malzemeler (formlar, broşürler, etkinlikler için gerekli ip, top, kağıt gibi) tatbikat alanına götürülmelidir.
- ❖ Tatbikat senaryosu önceden öğrenilmeli ve senaryoya göre hangi psikososyal müdahalelerin yapılabileceği planlanmalıdır. Tatbikatların en fazla bir hafta sürdüğü düşünülürken, çalışmaların ilk günleri psikolojik ilk yardım ve ihtiyaç tespiti, ilerleyen günlerde toplumu harekete geçirme uygulamaları ve son günlerde de normalizasyon ve sosyal proje geliştirme çalışmaları yapılması önerilmektedir. Ayrıca; çalışana destek kapsamında bireysel ve grup çalışmaları yapılabilir.
- ❖ Tatbikat alanında yapılması planlanan çalışmalar ekip yöneticisi ile önceden görüşülmeli ve yapılan çalışmalarla ilgili raporlar düzenli olarak yöneticiye iletilmelidir. Diğer paydaşların istekleri/talimatları ekip yöneticisi ve psikososyal destek çalışanının uygun bulması halinde uygulanmalıdır.
- ❖ Psikososyal destek çalışanının tatbikat alanın kurulmasından itibaren orada bulunması hem diğer çalışanlarla ilişkilerin düzenlenmesi hem de psikososyal müdahalelerin alt yapısının (psikososyal çadırların, ilan panolarının nerede ve nasıl kurulacağı gibi) hazırlanabilmesi için çok önemlidir.
- ❖ Psikososyal destek hizmetlerinin ne olduğu, tatbikata katılan paydaşlara iyi bir şekilde aktarılmalıdır. Psikososyal destek hizmetlerinin önemini anlatmak ve sınırlarını çizmek çalışmaların daha düzenli ve verimli yürütülmesini sağlayacaktır.
- ❖ Tatbikat alanında herhangi bir psikososyal müdahalenin gönüllüler yardımıyla canlandırılması; tatbikata katılanların dikkatini psikososyal kavramına çekmekte ve kavramı somutlaştırdığından çalışmaları daha anlaşılır kılmaktadır.

Tatbikat bitimine kadar senaryonun ve hazırlanan planların gerçekçi bir şekilde uygulanması pratiklik kazanılmasını, zayıf ve güçlü yönlerin belirlenmesini sağlayacaktır.

KAMPLAR/ÇADIR KENTLERDE PSİKOSOSYAL UYGULAMALAR

Kamp / Çadır Kent Nedir?

Olağanüstü durumlarda afet bölgelerinde afetlerden etkilenen bireyler için kurulan ve çadırlardan oluşan geçici yerleşim yerine **çadır kent**, yine olağanüstü durumlarda afet bölgelerinde çadır, baraka ve benzeri araçlardan oluşturulan konak yerine **kamp** adı verilmektedir. Kamplar ve çadır kentlerde, afete maruz kalan kişilerin, afetin yarattığı davranışsal ve psikolojik sorunlarla baş edebilmesi için psikolojik ilk yardım bilgisinin ulaştırılması, normal yaşama dönme çalışmalarının düzenlenmesi, çalışana destek çalışmalarının yürütülmesi hizmetleri ana çerçeveyi oluşturur.

Genel İlkeler

- ❖ Kamplarda/çadır kentlerde yürütülen tüm etkinlikler gönüllülük ilkesine dayalıdır. Kişiler herhangi bir etkinliğe katılmak için zorlanmaz. Tüm etkinliklerde gönüllülerin harekete geçirilmesi kendine yardım sürecini hızlandırdığından oldukça önemlidir.
- ❖ Tüm çalışmalarda etkilenenlerin sürece etkin olarak katılması ve yerelde bulunan güç ve kaynakların kullanılması sağlanmalıdır. Süreç içinde yönlendirici ve kolaylaştırıcı bir rol üstlenilebilir.
- ❖ Bireyleri ve grupları kendi başlarına karar vermek yönünde güçlendirmek, çalışmaların temelini oluşturur.
- ❖ Hedef gruplara yönelik özel alanların planlanması ve genişletilmiş hizmetlerin sunulması önemlidir. Örneğin çocuklar için oyun çadırı, kadınlar için kişisel temizliklerini yapabilecekleri konteynır kurulması.
- ❖ Tüm uygulamalarda afetten etkilenen bölgenin kültürü ve yaşam tarzını anlamak ve saygı duymak gerekir.
- ❖ Yardımların, yararlanan kişilerde bağımlılık yaratmamasına ve etkilenenlerle kişisel ilişki kurulmamasına dikkat edilir.

- ❖ Benzer çalışmaların tekrarını önlemek, çalışmaların niteliğini doğru belirlemek, elde bulunan kaynakları en etkili şekilde kullanabilmek için diğer ulusal ve uluslararası kuruluşlarla eşgüdümlü çalışmak önemlidir.
- ❖ Kamplarda ve çadır kentlerde bağlı bulunulan organizasyonun güvenlik ilkelerinden hareketle davranılmalı, ekip güvenliğine dikkat edilmeli, psikosozyal çadırlarda yerel güvenlik personeli bulundurulmaya çalışılmalıdır.

Kamplar/Çadır kentlerde yürütülen psikosozyal müdahaleler şöyle sıralanabilir:

- ❖ **Psikosozyal destek hizmetlerinin sunulacağı hedef kitlenin belirlenmesi:** Kampa/çadır kente ilk gidildiğinde; psikosozyal hizmetlerin sunulacağı hedef kitlenin belirlenmesi önemlidir. Hizmet sunulacak hedef kitleler belirlenirken ihtiyaç ve kaynak değerlendirmesi sonuçları ile diğer ulusal/uluslararası kuruluşların etkinlikleri dikkate alınmalıdır.
- ❖ **Bölgede etkinlik gösteren diğer ulusal ve uluslararası kuruluşlarla toplantılar:** Diğer kuruluşlarla bir araya gelmek, yaptıkları çalışmaları öğrenmek ve yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermek için yapılan toplantılara katılım sağlanır. Diğer kuruluşlarla eşgüdümlü çalışmak; acil dönemde psikosozyal uygulamaların etkililiğinin sağlanmasında önemli gerekliliklerden biridir. Diğer kuruluşların hangi bölgelerde ve hangi çalışmaları yürüttüğünü öğrenmek; yapılacak etkinliklerin yerini, şeklini belirlemede ve hizmet tekrarlarını önlemede etkili olacaktır.
- ❖ **Yerel psikosozyal kapasite bilgisine ve yerel ruh sağlığı uzmanlarına ulaşılması:** Bölgede gerek işbirliği yapmak gerekse sevk etme/yönlendirme sistemi oluşturmak amacıyla; psikosozyal kapasiteye dair bilgi toplanması önemlidir. Bu sayede yerel psikosozyal/ruh sağlığı uzmanlarına ulaşılabilir.
- ❖ **Psikosozyal çalışma alanı oluşturulması:** Kamp/çadır kent alanında psikosozyal çalışmaların yürütülebilmesi için en uygun alan oluşturulur (çadır, konteynır gibi).

Yerel psikososyal uzmanlara temel psikososyal eğitimler verildikten sonra çalışmalara başlanır. Kamp/çadırkent çalışmaları acil dönemde başlar ve kamp/çadır kent hizmeti sonlanana kadar devam eder. İyileştirme Döneminden sonra genellikle kamplar kapatıldığından psikososyal çalışmalar iyileştirme ve kapasite geliştirme şeklinde yön değiştirerek etkilenenlerin yaşantılarını devam ettirdiği alanlara (geçici konutlar, konteynırlar gibi) kaymaktadır.

- ❖ **Psikososyal etkinliklerin tanıtımı:** Kamplar/çadır kentlerde yaşayan bireylere psikososyal etkinliklerin tanıtımı yapılır. Bu tanıtım; kişileri sürece dahil etmek ve sunulan hizmetlerden etkili bir şekilde faydalanabilmelerini sağlamak açısından oldukça önemlidir.
- ❖ **Çadır ziyaretleri:** Yerel çalışanlar eşliğinde çadırlar ziyaret edilerek etkilenenler dinlenir ve psikolojik ilk yardım bilgileri verilir.
- ❖ **Bireysel görüşmeler:** Kişilerin kendi talepleriyle başlayan bu süreçte, psikososyal uzmanlar, afet yaşantılarının doğurduğu sıkıntılara ve travma sonrası ortaya çıkabilecek bazı psikolojik bozukluklara yönelik görüşmeler yapar. Bireysel görüşmelerin sürekliliğinin sağlanacağı çevresel şartlar oluşturulmadan terapötik ilişki kurulmamalıdır.
- ❖ **Sevk ve yönlendirme:** Yapılan bireysel görüşmeler sonucunda psikiyatrik tedaviye ihtiyacı olan bireyler ilgili kişi/merkezlere yönlendirilirler.
- ❖ **Grup çalışmaları:** Benzer yaşantıları paylaşan etkilenenlerle bir araya gelinerek psikolojik bilgilendirme yapılır. Tek oturumluk grup çalışmalarında afete yönelik konularda duygusal paylaşım yapılmamasına, katılımcıların travmatik anılarının yaratabileceği olumsuz belirtilerin kontrolsüz olarak açığa çıkmamasına dikkat edilmelidir.
- ❖ **Eğitim etkinlikleri:** Kamplar/çadır kentlerde gönüllü eğitimciler aracılığıyla ihtiyaca göre belirlenecek konularda bilgilendirici toplantılar, seminerler ve kültüre özgü olmasına dikkat edilerek kadınlar için dikiş-nakış kursları, erkekler için marangozluk kursları

ve benzeri mesleki eğitim etkinlikleri düzenlenebilir. Afetlerden sonra normal yaşantı sekteye uğradığından okul faaliyetleri de durmakta ve özellikle çocuklar bu süreçten oldukça olumsuz etkilenmektedir. Kamplarda, eğitim ve öğretim başlayana kadar gönüllüler arasından öğretmenler belirlenerek; kurulacak geçici okul çadırlarında okul etkinliği gerçekleştirilir. Acil dönemde başlanan eğitim etkinlikleri, bölgedeki okulların inşa süreci/onarımı tamamlanana kadar devam ettirilir. Okul çağı çocuklarının yanı sıra okul öncesi dönem çocukları için de uygun eğitim etkinlikleri düzenlenir. (4. Bölüm'e bakınız)

- ❖ **Gönüllülük etkinlikleri:** Kamplar/çadır kentlerde yaşayan bireyler arasından gönüllü kazanımı yoluna gidilerek gerekli eğitimler verilir ve gönüllüler kamp çalışmalarının her aşamasında yer alırlar.
- ❖ **Sosyal ve sportif etkinlikler:** Kamplar/çadır kentlerde yaşayan kişiler için uygun sosyal etkinlikler (yemek, dans yarışmaları, futbol turnuvaları gibi), gençlere, çocuklara ve yetişkinlere yönelik çeşitli sportif etkinlikler gerçekleştirilir. Ayrıca toplumun alışkanlıkları, yaşam tarzı ve kültürel değerleri temel alınarak yeni etkinlikler planlanabilir ya da varolan etkinlikler yeniden şekillendirilebilir.

Kamplarda/çadır kentlerde yerleşmenin tamamlanmasının ardından gerçekleştirilecek psikososyal uygulamalarda; toplum içinde sözü geçen kişilerin (toplum liderleri) belirlenmesi, yapılan tüm uygulamaların bu kişilerle birlikte yürütülmesi, toplumu harekete geçirme ve toplum katılımını sağlamaya dikkat edilmesi; normal hayata geçiş sürecini hızlandırması bakımından önemlidir.

Kamplarda/Çadır Kentlerde Örnek Psikososyal Ekip Yapılanması

Kamplarda/çadır kentlerde kurum-kuruluşların farklı ekip yapılanmaları bulunmaktadır. Türk Kızılayı afet müdahale ekipleri yapılanması içinde psikososyal uzmanlar;

- ❖ Psikososyal saha koordinatörleri
- ❖ Psikososyal saha uzmanları
- ❖ Psikososyal saha gönüllüleri

olarak ayrılırlar. Ekip yapılanması afetin türüne, hizmetlerin çeşitliliğine, kamp/çadır kent alanının büyüklüğüne ve müdahaleyi yürüten kurumun özelliğine göre değişebilir.

Afet müdahalesinde uzun süreli kurulan ekiplerde bağlı bulunulan kurum-kuruluşların stratejisi veya süregelen işleyişi kapsamında değişimler (rotasyon) yapılır. Bu değişimlerin süresi afetin türüne ve verilen hizmetin yoğunluğuna göre değişkenlik gösterebilir. Ekip değişimleri sırasında eski ekip ve yeni ekip bir arada yararlanıcılara bilgi vermeli, bunun ekip sürecinin bir parçası olduğu anlatılmalıdır. Bu sayede toplulukta yeni gelen ekibe karşı oluşabilecek olumsuz ön yargılar giderilerek kargaşa önlenmiş olur. Yürütülen psikososyal çalışmalar eski ve yeni psikososyal sorumlular arasında detaylı olarak ve bütün yönleriyle devredilmelidir.

Kampların/Çadır Kentlerin Kapanışı

Kamplarda/çadır kentlerde sürdürülen hizmetler sonlandırılırken; sonlandırma süreci planlanmalı, hizmetlerin sonlandırılacağı duyurulmalı ve bu süreç, çalışmalara devam edecek yerel çalışanlarla beraber yürütülmelidir. Hizmetler birden sonlandırılmamalıdır. Takip edilmesi gereken risk grupları belirlenmeli, ilgili yönlendirilmeler yapılmalı, grup çalışmaları sonlandırılmalı veya yerel uzmanlara/organizasyonlara devredilmelidir.

3. BÖLÜM İNSAN KAYNAĞI

3. BÖLÜM İNSAN KAYNAĞI

Afetten etkilenen bölgede ya da kamplarda/çadır kentlerde psikososyal uygulamalar, konu ile ilgili eğitim almış psikolog, sosyal hizmet uzmanı, öğretmen, psikolojik danışman ve benzeri meslek gruplarına mensup psikososyal uzmanlarca yürütülür. Psikososyal müdahalelerin, yerel dili konuşan, kültürel ve sosyal olarak verilebilecek tepkileri anlayan çalışanlar tarafından yapılması uygulamanın etkililiğini doğrudan belirlemektedir. Bu doğrultuda özellikle uluslararası insani yardım operasyonlarında yerel psikososyal çalışanların istihdam edilmesi gerekmektedir.

YEREL ÇALIŞANLAR

Yerel Çalışanların Belirlenmesi ve İşe Alımı

- ❖ İşe alım süreci adil, gözleme açık, en uygun ve yetenekli personel alınana kadar devam eden bir süreç olmalıdır. Bu süreçte mümkün olduğu kadar fazla uygun adayın başvurması amaçlanmalıdır.
- ❖ İşe alım ilanı, alım koşullarını net açıklayan şekilde ve mümkün olduğu kadar çok yerde duyurulmalıdır. İşe alım sürecinde adaylardan özgeçmiş istenmesi seçimi kolaylaştıracaktır.
- ❖ Çalışan seçiminde ortak çalışılan organizasyon ya da diğer yerel organizasyonlarla işbirliği yapılabilir. Çalışmaların daha sonra ortak çalışılan organizasyona devredilmesi düşünülüyor ise işe alım sürecinin bu organizasyonun süreçlerine uygun olmasına dikkat edilir. Böyle bir durumda işe alımın ortak çalışılan organizasyon ile birlikte yapılması uygun olacaktır.
- ❖ Çalışanların ücretleri yerel piyasa koşullarına göre belirlenebilir ancak; ücretin bölgede benzer pozisyonda çalışan diğer kişilerin ücretlerinden fazla olmamasına dikkat edilir. Çalışmaların daha sonra ortak çalışılan organizasyona devredilmesi düşünülüyor ise ücret ortak çalışılan organizasyonun koşullarına göre belirlemelidir.
- ❖ Çalışan seçiminde; cinsiyet dengesine ve çalışanın kültürel/etnik/dini gruplara mensup olup olmadığına dikkat edilmelidir.
- ❖ Adaylarla işe alım görüşmesi yapılması, bu görüşmede adayların geçmiş profesyonel deneyimlerinin, güçlü ve zayıf yönlerinin, yüksek stres durumlarıyla başa çıkma yeteneklerinin, yerel kültüre saygısı ve uyum sağlama durumunun ve kendini nasıl tanıttığının

değerlendirilmesi gerekmektedir. Görüşme sürecinde uygun bir form hazırlanması süreci kolaylaştıracaktır. Görüşme sonuçları, sonuçların olumlu veya olumsuz olmasına bakılmaksızın, tüm adaylara bildirilmelidir.

- ❖ Çalışan seçiminde, eğitim özgeçmişi ve deneyimleri psikososyal müdahaleleri yürütmeye en uygun olan, yerel kültürü anlayan, uygun davranış kalıplarına sahip, işin gerektirdiği diğer koşulları (bilgisayar bilgisi, yabancı dil, sürücü lisansı gibi) en fazla sağlayan bireylerin seçilmesine dikkat edilir.
- ❖ İşe alım sürecinde uygun bulunan adaylardan resmi belgeler talep edilir. Uygun süre olduğunda adli kayıtlarının incelenmesi ve özellikle şiddet, hırsızlık, taciz gibi yüz kızartıcı suçlardan ceza almış kişilerin işe alınmamasına dikkat edilmesi gerekir.
- ❖ Seçimden sonra çalışanlar ile yerel yasal düzenlemeler dikkate alınarak iş sözleşmesi yapılması, çalışanların ve kurumun haklarının bu sözleşmede belirlenmesi yararlı olacaktır. Sözleşmeler ortak çalışılan kurumun kullandığı iş sözleşmeleri örnek alınarak hazırlanabilir. İşe alımı uygun bulunan adayların resmi belgeleri ve adli kayıtları incelenmeden sözleşme imzalanmamalı ve herhangi bir ücret ödemesi yapılmamalıdır.

Yerel Çalışanlarla Profesyonel Çalışma Süreci

- ❖ İşe alınan yerel çalışanlar; yürütülen psikososyal programın çerçevesi, performans değerlendirilmesi, raporlamanın kime/ kimlere yapılacağı ve yönetsel olarak sağlanacak destekle ilgili net bir şekilde bilgilendirilmelidir.
- ❖ Yerel çalışanlar temel çalışma ve disiplin kuralları, şikâyet konularının nasıl ve hangi makama iletileceği hakkında bilgilendirilmelidir.
- ❖ Yerel çalışanların afet bölgesinde/kamplarda/çadır kentlerde karşılaşılabilecek güvenlik, yaralanma, hastalık, stres ve tükenme riskleri/sorunları ile ilgili bilgilendirilmiş olmaları ayrıca fiziksel ve duygusal iyilik hallerinin şartlar elverdiğince korunması önemlidir.
- ❖ Yerel çalışanlarla kurulacak ilişki ve iletişimin uygun düzey/şekilde olması ve çalışanlara kendilerini ilgilendiren konularda fikir beyan etme/karar verme olanağı sağlanması; personelin çalışma motivasyonu ve yapılan işin kalitesini arttırmaktadır.

Yönetici konumunda olan psikososyal uzmanlar bu süreçlerle ilgili çerçeveyi belirlemeli ve çalışanlara bildirmelidir. Sürecin başından itibaren çalışanlarla görüşmelerin bireysel mi grup olarak mı yapılacağı konusunda karar verilmesi ve genel iletişim kurallarının yerel çalışanlar ile paylaşması gerekmektedir.

- ❖ Yerel çalışanların iş verimliliği ve performansı “Yerel Personel Performans Değerlendirme Formu” (Ek 3) aracılığıyla değerlendirilebilir.

Yerel Çalışanların Hazırlanması ve Eğitimi

- ❖ Yerel çalışanlar için stratejisi ve zaman sınırlaması olan, kapsamlı ve gerçekçi bir hazırlık ve eğitim planlaması hazırlanmalıdır. Bu plana göre yapılacak hazırlık ve eğitim toplantıları, psikososyal müdahalelerle ilgili kolay uygulanabilir bilgilerin verildiği toplantılar olmalıdır. Bu toplantılarda çalışma ile ilgili genel ve etik kurallara değinilmelidir.
- ❖ Temel öğrenme süreci, hazırlık ve eğitim toplantılarını takip eden destekleme ve denetleme çalışmalarıyla düzenlenebilir. Bu öğrenme süreci, yerel personelin insani faaliyetlerde ve psikososyal alanlarda gelişmesini sağlamanın yanı sıra çalışma motivasyonu ve kalitesini de yükseltir.
- ❖ Yerel çalışanların öğrenme sürecini hızlandırmak ve pratikleştirmek için; etkin katılımı destekleyen (rol çalışması, diyalog, drama gibi), yerel dilin konuşulduğu, görsel materyallerin kullanıldığı, teorik bilginin sınıf ortamında pratik bilginin sahada uygulamayla verildiği, yazılı materyallerle desteklenen, ve eğitimin değerlendirilmesiyle sonlandırılan bir model uygulanmalıdır.
- ❖ Eğitimler psikososyal müdahalelerin önemli bir aracı olduğundan; yerel çalışanlar arasından eğitici seçiminde kültürel özellikler dikkate alınarak, davranış kalıplarını, uygulamaları ve sosyal destek sistemini bilen, acil durumlarda psikososyal destek müdahalelerinde de rol almış/deneyimi olan kişilere öncelik verilmelidir. Seçilmiş eğiticiler için yeterliliğin artırılması amacıyla, eğitici eğitimleri düzenlenmelidir.
- ❖ Yerel çalışanlara verilecek eğitimlerin yetkin psikososyal çalışanlar veya eğitimin konusuna göre yetkin diğer uzmanlar tarafından verilmesi gerekmektedir.

- ❖ Hazırlık ve eğitim toplantılarında aşağıdaki konular ele alınabilir.
 - İş kaynaklı sorunlarla başa çıkma yolları
 - İnsan hakları, insani yardım odaklı afet çalışmaları
 - Psikososyal iyilik hali ve ruh sağlığı üzerinde acil durumların yarattığı etkiler
 - Psikolojik ilk yardım teknikleri
 - Yardım faaliyetlerine yerel halkın katılımının sağlanması ve güçlendirilmesi
 - Yerel, geleneksel, kültürel ve tarihi özellikler, halkın alingan olabileceği konular/davranış kalıpları, geleneksel başa çıkma yöntemleri ve alışkanlıklar
 - Sevk edilecek kurum ve kuruluşlarla ilgili bilgiler (aile buluşturma, sağlık ve koruma kurumları, yasal kurum ve kuruluşlar gibi)
 - Acil durumda birey, aile ve toplum ruh sağlığını değerlendirme
 - Çalışılan toplumun ve bireylerin varolan kapasiteleri, güçlü yönleri, eksik yönleri, becerileri, desteklenmesi gereken yönleri
 - Kültüre bağlı olarak acil durumda uygulanabilir psikososyal müdahale teknikleri
 - Çalışana destek uygulamalarına ilişkin yöntemler

GÖNÜLLÜLER

Psikososyal destek uygulamalarında görev alan gönüllüler, önemli bir insan kaynağıdır. Toplum temelli çalışmalarda asgari düzeyde eğitim almış gönüllüler, psikososyal destek uygulamalarına katkıda bulunabilirler. Gönüllülerin katkıda bulunabileceği etkinlikler ve çalışmalar, önceki eğitimleri, deneyimleri ve uzmanlarca verilebilecek olan eğitimler doğrultusunda belirlenmelidir. Bunun yanı sıra afet durumlarında çalışabilecek gönüllüler, duygusal ve fiziksel olarak güçlü bir yapıya sahip olmalıdır.

Gönüllü Kabul Süreci

- ❖ Afetler sonrasında koordinasyon merkezi ya da afet bölgesinde, psikososyal alanda gönüllü olarak çalışmak isteyen adaylar ile görüşme yapılır. Bu görüşmelerde yürütülen çalışmaların çerçevesi hakkında bilgiler verilir.

- ❖ Görüşmelerde kullanılmak üzere gönüllü bilgi formları hazırlanabilir. Bu formlarda gönüllü adayının kimlik ve iletişim bilgileri, özgeçmişi, ilgi alanları ve öncelikli görev almak istedikleri konular bulunur.
- ❖ Gönüllü adaylarına verilmek üzere "Gönüllü Dosyası" hazırlanması yararlı olacaktır. Bu dosyada gönüllü bilgi formu, gönüllü yönergesi, davranış kuralları ve broşürler bulunabilir.
- ❖ Gönüllü adayına bağlı bulunulan organizasyonun gönüllü kabul sistemine göre alması gereken temel eğitimler verilir.
- ❖ Eğitimler tamamlandıktan sonra gönüllü adayları ile davranış kuralları ve gerekli diğer düzenlemeleri içeren bir sözleşme imzalanır. Sözleşmede belirlenen kurallara uymayı taahhüt ederek, sözleşme imzalayanlar "gönüllü" ünvanını kazanmış olurlar.
- ❖ Gönüllülerin kabul süreci tamamlandıktan sonra ikinci bir görüşme ile gönüllünün çalışabileceği alan ve hizmetler belirlenir. Psikososyal programlar için görev alanları afet psikososyal destek program gönüllüsü, toplumsal projeler gönüllüsü, idari / destek hizmetleri gönüllüsü şeklinde sıralanabilir.
- ❖ Gönüllülere görev alacakları etkinliklerde kurumsal kimlik kazandırmak amacıyla bağlı bulunulan kuruma ait "Gönüllü Kimlik Kartı" verilir.

Psikososyal destek uygulamalarında gönüllülerin görevleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir;

- ❖ Psikososyal gönüllü eğitimlerini almak
- ❖ İhtiyaç tespiti çalışmalarında destek vermek
- ❖ Düzenlenen toplantı ve eğitimlere katılmak
- ❖ Psikososyal destek programı çerçevesinde planlanan çalışmaların uygulanmasına, geliştirilmesine, rapor yazılmasına ve istatistiksel verilerin tutulmasına yardımcı olmak
- ❖ Psikososyal destek programı çerçevesinde ilgili kişi ve kurumlarla işbirliği ve ağ çalışmalarına destek vermek
- ❖ Afet öncesi ve sonrasında psikososyal yönden hazırlıklı olmaya yönelik bilinçlendirme ve eğitim çalışmalarına destek olmak
- ❖ Psikososyal destek hizmetleri eğitici eğitimini alarak etkin ve verimli eğitim vermek

- ❖ Sosyal hizmet ve psikolojinin yöntem ve tekniklerini kullanarak psikososyal projelerin geliştirilmesine katkı sağlamak
- ❖ Afetlerde psikososyal destek, psikoloji ve/veya sosyal hizmet ile ilgili literatürü takip etmek, inceleme ve araştırmalara destek vermek
- ❖ Sosyal yardım çalışmalarına destek vermek

Gönüllülerle çalışma sürecinde dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır;

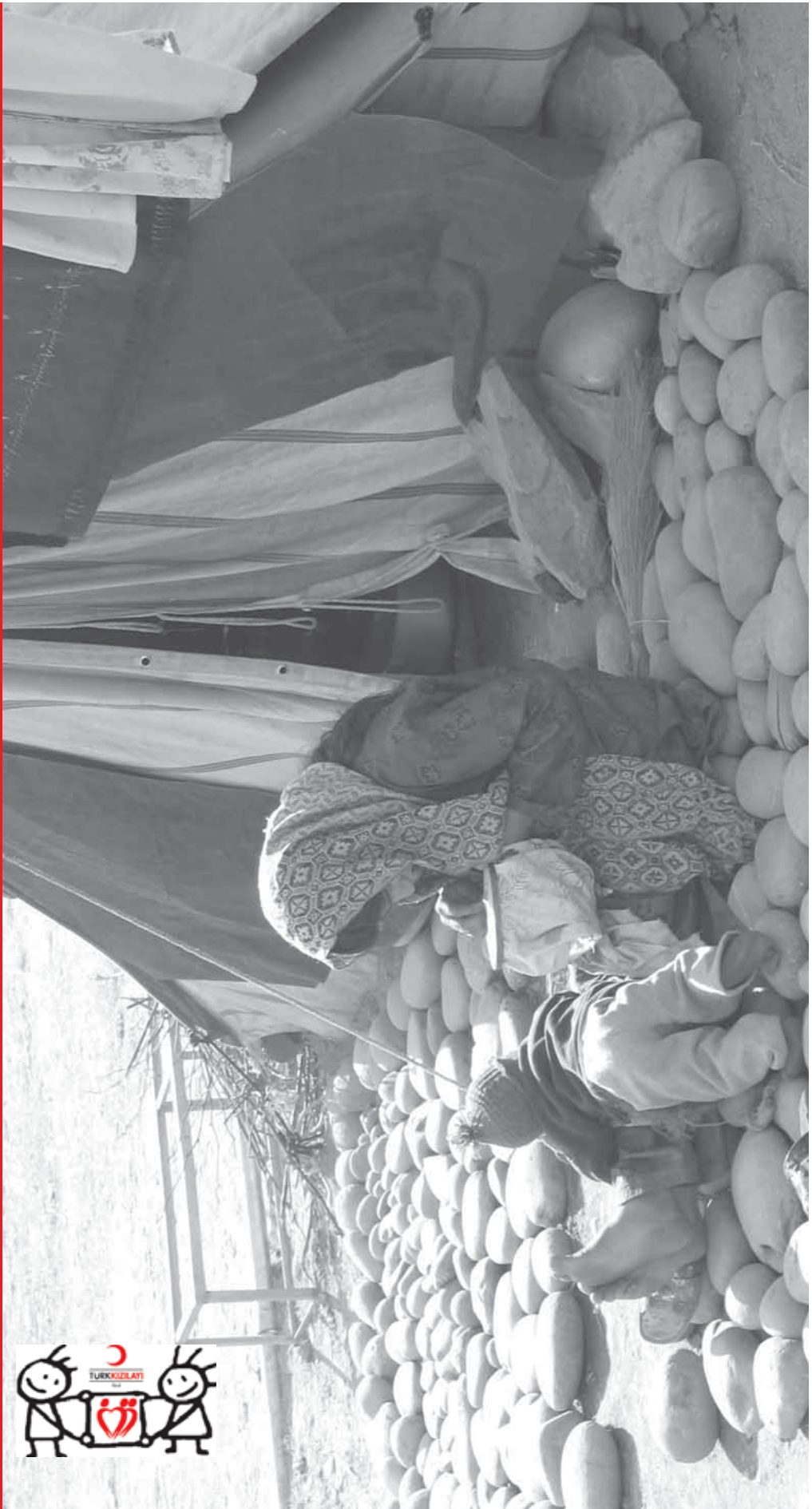
- ❖ Psikososyal uzmanlardan birinin gönüllü kaydı, hazırlığı, yönlendirilmesi, izlenmesi ve danışmanlık sağlanması şeklinde tanımlanan "Gönüllü Yönetimi"nden sorumlu olması gönüllülerle çalışma sürecini oldukça kolaylaştırmakta ve ortaya çıkabilecek karışıklıkları önlemektedir.
- ❖ Görevlendirilecek gönüllülerin seçimi ile ilgili kriterlerin ve görevlerin açık/net bir şekilde tanımlandığı yazılı yönergelerin hazırlanması gerekmektedir.
- ❖ Özellikle afet bölgelerinde/kamplarda/çadır kentlerde görevlendirilecek gönüllülerin sosyo-kültürel/geleneksel özelliklere saygı gösterebilecek ve kendini yerel koşullara uyarlayabilme yeteneğine sahip kişiler olması gerekmektedir. Bu gönüllülere karşılaşılabilecekleri zorluklar hakkında bilgi verilmelidir.
- ❖ Gönüllülerin seçiminin ardından sahip oldukları yeteneklere göre, doğru yere doğru zamanda yerleştirilmelerini sağlamak, insan gücünün etkili ve verimli kullanılması açısından çok önemlidir.
- ❖ Yerelden seçilecek gönüllülerin bölgenin sosyo-ekonomik, kültürel, etnik yapısını bilen ve dilini konuşabilen kişiler olması çalışmalarda kolaylık sağlayacaktır.
- ❖ Eğitici olarak görevlendirilecek gönüllüler yetkinlikleri dikkate alınarak belirlenmeli, bu gönüllülere yetkin ve deneyimli uzmanlar tarafından eğitici eğitimleri verilmelidir.
- ❖ Yerel çalışanlarla profesyonel çalışma sürecinde dikkat edilmesi gereken noktalara gönüllüler ile çalışırken de dikkat edilmelidir.

Yerel çalışanlar ve gönüllülere verilen her eğitim sonrasında katılımcıları izleme, destekleme, denetleme ve katılımcılardan geri-bildirim almak için uygun takip sistemi kurulmalıdır. Eğitimlere ilişkin tüm belge, rapor ve değerlendirmeler ilerideki çalışmalara katkı sağlaması bakımından düzenli olarak saklanmalı ve gerektiğinde paylaşılmalıdır.

4. BÖLÜM ZARAR GÖREBİLİR / İNCİNEBİLİR GRUPLAR

4. BÖLÜM

ZARAR GÖREBİLİR/İNCİNEBİLİR GRUPLAR

Bireyler, farklı algılama ve yorumlama süreçlerinden dolayı stres yaratan durumlardan farklı şekillerde etkilenirler. Bir kişi stres yaratan durumdan psikolojik, fizyolojik, davranışsal ve bilişsel olarak çok az düzeyde etkilenirken, bir başkası çok ağır süreçler yaşayabilir ve tepkiler gösterebilir. İnsanların afet durumlarında gösterdikleri tepkiler de kendi psikolojik ve fizyolojik özellikleri, yaşadığı deneyimler, aynı zamanda yaşadıkları toplumun sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve politik özellikleri ile ilişkilidir. Toplumdaki gelir dağılımı, sosyal refah düzeyi, ekonomik, sosyal ve politik durum, afet öncesindeki sosyal roller, kentleşme, göç olgusunun varlığı, dinsel inançlar, cinsiyet rolleri ve kişilerin travmatik yaşantı deneyimleri afetin psikososyal etkileri konusunda bireyler arasında farklılık yaratır.

Bireysel farklılıkların yanı sıra bazı gruplar, psikososyal zarar görebilme riski/tehlikesi altında olan gruplar "incinebilir grup" olarak tanımlanır. Psikososyal destek uygulamalarının tamamında bu gruplara giren kişiler özel ilgi gösterilmesi gerekebilir. Zarar görebilir/incinebilir kişiler şu şekilde gruplandırılabilir

- ❖ Kadınlar (hamile kadınlar, anneler, bekar anneler, dullar, bazı kültürlerde evlenmemiş yetişkin kadınlar, genç kızlar gibi)
- ❖ Erkekler (bakmakla yükümlü olduğu ailesi bulunanlar, suç işleme potansiyeli olan genç erkekler, ergenler gibi)
- ❖ Çocuklar (yeni doğan ile 18 yaş arası, anne ve/veya babasını kaybetmiş çocuklar, askeri güçler ya da silahlı gruplar tarafından kullanılmış çocuklar, istismara uğramış ya da uğrama riski altındaki çocuklar, hukuki problemleri olan çocuklar, tehlikeli işlerde çalışan çocuklar, sokakta yaşayan ya da çalışan çocuklar, yeterli derecede beslenemeyen çocuklar gibi)
- ❖ Yaşlılar (özellikle kendilerine bakan aile üyelerini kaybetmiş yaşlılar gibi)

- ❖ Yoksullar
- ❖ Mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, göçmenler, etnik azınlıklar
- ❖ Fiziksel, zihinsel ve gelişimsel engele sahip kişiler
- ❖ Ruhsal travma yaşayan/yaşamış kişiler (aile üyelerinden birini kaybetmiş, tecavüz yada şiddete maruz kalmış, kötü davranışlara tanık olmuş kişiler gibi)
- ❖ Psikolojik/psikiyatrik sorunlara sahip kişiler,
- ❖ Kurumlarda kalan kişiler (yetimler, huzurevi sakinleri, cezaevindekiler, akıl sağlığı merkezinde ve hastanede kalan hastalar, rehabilitasyon merkezlerinde kalanlar),
- ❖ Yardım çalışanları

Burada sayılan gruplar her toplum ya da bölgede zarar görebilir grup olarak nitelendirilmeyebilir. Bir grupta olan kişi diğer gruptakilere göre daha iyi şartlar altında olabilir. Kişileri zarar görebilirlik riskli altında olan gruplar altında sıralamak, onların pasif kurbanlar olduğu anlamına gelmez. Bu tür bir gruplama; bu gruplara mensup kişilerin destek mekanizmalarını devreye sokmak ve kendilerinde var olan güçleri ortaya çıkarmak için fırsat yaratır ve özel desteğe ihtiyaç duyduklarının vurgulanmasını sağlar.

Zarar Görebilir/İncinebilir Gruplara Yönelik Psikososyal Uygulamalar

Zarar görebilir/incinebilir grupların belirlenmesinde, bölgeye/ülkeye/topluma yönelik gerekli inceleme ve değerlendirilmelerin yapılması ve yerel uzman kişilerin görüşlerinin alınması sağlıklı olacaktır. En acil ihtiyaç sahibi grup belirlendikten sonra aşağıda belirtilen uygulama örnekleri ve dikkat edilmesi gereken noktalar doğrultusunda çalışma programı belirlenebilir.

Kadınlar

- ❖ Alışlageldik bakım ve beslenme çalışmalarını yapabilmelerinin sağlanması: Bu çalışmalar çamaşır yıkama, temizlik yapma, çevreyle ilgilenme/düzenleme, yemek pişirme etkinlikleri olabilir.

- ❖ Destek gruplarının oluşturulması: Dikiş-nakiş grupları, okuma ve dua etkinlikleri, paylaşım toplantıları gibi gruplar düzenlenebilir.
- ❖ Bakım paketlerinin düzenlenmesi ve dağıtılması: Bu paketlerde iç çamaşırı, kadına özel hijyen ürünleri, sağlık ve temizlik ürünleri bulunmalıdır.

Erkekler

- ❖ Destek gruplarının oluşturulması: Afet sonrası bakım için başkalarına muhtaç kalan erkeklerde şiddet, taciz, madde kötüye kullanım davranışlarının arttığı göz önünde bulundurulmalıdır.
- ❖ Görev verilmesi: Yardım malzemelerinin dağıtımı, taşınması, kamp temizliği, güvenliği ve tamir işleri gibi görevlerde gönüllü olarak çalıştırılabilirler.

Çocuklar

- ❖ 0-8 yaş arası çocukların yardım çalışanlarıyla güven ilişkisi sağlanana kadar, oyun etkinlikleri dışında anneleri, babaları ve diğer yakın bakım verenleriyle beraber olmaları sağlanmalıdır.
- ❖ 3 yaşından büyük çocuklara, aile üyeleri, köy/kasaba/bölge isimleri ve iletişim bilgileri eğlence etkinlikleriyle öğretilir.
- ❖ Çocukların afet ortamından uzaklaştırması ve özel desteğe ihtiyacı olan çocukların belirlenmesi amacıyla oyun etkinlikleri düzenlenebilir.
- ❖ Oyun etkinliklerinde; yöreye/ülkeye uygun, bilinen oyunların, şarkıların ve dansların, afet ortamında bulunması kolay oyuncakların kullanılmasına özen gösterilmelidir.
- ❖ Sabit oyun paketleri düzenlenebilir. Bu paketlerde, çocuklara dağıtmak ve oyun etkinliklerinde kullanmak amacıyla boyalar, kâğıt, yap-boz, oyuncak, top gibi malzemeler bulunabilir.
- ❖ Yetim ve/veya öksüz çocukların, buldukları kültür içinde en iyi nasıl bakılacağı araştırılmalıdır.

- ❖ Annelere yönelik olarak özellikle yeni doğanın emzirilmesinin desteklenmesi, temel besininin sağlanması, annelerin sıcak ve bakım alabilecekleri bir ortamda bulunmaları için gerekli hizmetlerin sunulması amacıyla ilgili kurumlarla işbirliği kurulmalıdır.
- ❖ Aile ve çadır ziyaretlerinde düzenlenen ebeveyn sohbet toplantılarında, çocuk ve ergenlerin acil durum/krizlerde ne gibi tepkiler verebilecekleri ve bu tepkilerle nasıl başa çıkabilecekleri konusunda bilgiler verilebilir ve paylaşım ortamı sağlanabilir.

Çocuklar için Eğitim Etkinlikleri

Eğitim-öğretim etkinliklerinin devam etmesi için genç gönüllülerin ve öğretmenlerin çalışabilecekleri uygun ve güvenli ortamlar yaratılarak, eğitim malzeme ve materyallerinin sağlanması gerekmektedir. Okul çadırı ya da geçici eğitim/öğretim alanları düzenlenirken;

- ❖ Çocukları kötü etkileyebilecek yerlerden (askeri alanlar, cenaze işlemlerinin yapıldığı alanlar gibi) uzak bir alanda kurulması,
- ❖ Halkın yoğun olarak yaşadığı yerlerde olması,
- ❖ Tuvaletlere kolay ulaşılabilir bir yerde bulunması,
- ❖ Özellikle küçük öğrenciler için okula gelişi ve gidişlerinde gerekirse eşlik edebilecek gönüllülerin ayarlanması,
- ❖ Kültüre özgü, eğitim etkinliklerini tehdit edebilecek durumların, alışılmış davranış kalıplarının tespiti ve bunlarla ilgili eğitimcilerin bilinçlendirilmesi (cinsiyet ayrımcılığı, çocuk işçiliği, şiddet uygulamak gibi) konularına dikkat etmek gerekir.

Resmi eğitim-öğretim etkinlikleri başlayana kadar kurulacak olan ortamlarda devam eden eğitim-öğretim etkinliklerine değişik yaşlardaki öğrencilerin devamı sağlanmalıdır. Bu etkinliklerin düzenlenmesi için öğretmenler ve yerel çalışanlarla ortak çalışılabilir ve topluma/öğrencilere yönelik okula dönüş kampanyaları düzenlenebilir.

Geçici okullarda uygulanan eğitim programlarının:

- ❖ Öğrencilerin ruhsal sağlığı ve psikosozal iyilik hallerini desteklemesi ve aynı zamanda etkili öğrenme yöntemlerini içermesine,
- ❖ Öğrencilerin kapasitesi ve afetin hangi döneminde bulunduğu göz önüne alınarak duygusal, bilişsel ve sosyal ihtiyaçlara cevap verecek şekilde esnek olması ve psikosozal müdahale içermesine,
- ❖ Çocuklar için normal hayata dönüşü ifade eden, geleceğe yönelik planların yapılabildiği ve güven duygusunun yeniden sağlanacağı etkinlikler içermesine,
- ❖ Yarış içeren oyunlardan çok eşgüdüm içinde oynanabilen oyunların tercih edilmesine, ifade etme, seçim yapma, sosyal iletişime geçme becerilerini destekleyen kültüre uygun olan yapılandırılmış oyunların, dansların, dramaların ve şarkıların eğitimde kullanılmasına,
- ❖ Yaşam becerileri eğitimlerini ve o ortamda meydana gelebilecek acil durumlara yönelik koruyucu ve önleyici bilgilerin verilmesine

dikkat edilmelidir.

Eğitim ve öğretim etkinliklerinin uygulanmasına katılacak gönüllülere, öğrencilerin psikosozal iyilik hallerini nasıl sağlayacakları konusunda eğitim verilmesi ve destek sağlanması önemlidir. Bu eğitim ve destek sürecinde aşağıdaki noktalara dikkat edilir;

- ❖ Toplum katılımını destekleyerek güvenli ve koruyucu bir eğitim ortamı oluşturma,
- ❖ Cinsiyet ve yaş farklarını göz önünde bulundurarak çocukların zor durumlarla başa çıkma yöntemleri ve psikosozal desteğin ne olduğu konularına değinme,
- ❖ Yapıcı sınıf yönetimi yöntemlerinin ve ceza yerine kullanılacak yolların aktarımı,
- ❖ Öğrencilerin öfke, korku ve yas gibi problemleriyle nasıl ilgilenileceğinin belirtilmesi,

- ❖ Yapılandırılmış sanat, kültür, spor, oyun ve beceri etkinliklerini nasıl uygulayacaklarının anlatılması,
- ❖ Psikososyal müdahalede hareket planı hazırlanması,
- ❖ Eğiticilerin acil durum ve sonrasında yaşam zorlukları ve stresin etkileriyle başa çıkma becerilerinin artırılması

Bu gönüllüler için paylaşım toplantıları da düzenlenebilir. Eğitimci olarak görev alacak yerel çalışanlar ve/veya gönüllülerin ciddi ruhsal problemler ve psikososyal zorluklar yaşayan öğrencileri nasıl fark edebilecekleri konusunda eğitilmeleri ve sevk zinciri konusunda bilgilendirilmeleri önemlidir.

Bu kitapta en sık çalışılan zarar görebilir/incinebilir gruplardan kadınlar, erkekler ve çocuklarla ilgili müdahaleler ele alınmıştır. Yaşlılar, engelliler, mülteciler ve benzeri gruplara yönelik çalışmalarda söz konusu grupların temel özellikleri dikkate alınarak; bu kitapta değinilmiş müdahalelerden uyarlanmış müdahaleler kullanılabilir.

5. BÖLÜM İZLEME ve DEĞERLENDİRME

5. BÖLÜM İZLEME ve DEĞERLENDİRME

Psikososyal destek hizmetlerinin etkilerini takip etmek ve uygulamalarla ilgili bilgi toplayarak psikososyal destek programlarını geliştirmek için izleme ve değerlendirme yapılması gereği kaçınılmazdır. İzleme ve değerlendirmeler, Psikososyal Program Değerlendirme Formu (Ek 4) temel alınarak yapılabilir. Bu formlar duruma göre yeniden düzenlenebilir.

İzleme; yapılan psikososyal hizmetlerle ilgili çıktı, etki ve tepkilerin gözlemlendiği, sürekliliği olan bir süreçtir. İzleme, uygulamadaki değişimleri ölçmek için, göstergelere ait ilk durum bilgileri ile belli dönemlerdeki bilgilerin kıyaslanmasıyla yapılır. İzleme göstergeleri, değişimi en iyi temsil eden faktörler arasından seçilir.

Değerlendirme ise; izlemeden elde edilen sonuçların yorumlandığı bir süreçtir.

İzleme ve değerlendirme yapılırken aşağıdaki sıra izlenir.

1. Amaç ve kapsamın ortaya konması

İzleme ve değerlendirmenin hangi amaçlara hizmet edeceği ve derinliğinin ne olacağı belirlenir. Psikososyal programlar için amaç "bireylerin ve toplumun, afetlerin veya acil durumların yarattığı davranışsal, psikolojik ve sosyal sorunlarla baş etmesine yardımcı olmak ve kapasite artırma çalışmalarıyla, toplumda psikososyal hazırlığı sağlamak" olarak ifade edilebilir.

2. Performans sorularının, bilgi ihtiyaçlarının ve göstergelerin tanımlanması

Hizmetin istenen şekilde yönetilmesi için neyin izlenip değerlendirileceği ve neyin bilinmek istenebileceği tespit edilir.

- Süreç göstergeleri için etkinlik tanımı, niceliği, niteliği, kapsamı (eğitimlerin sayısı gibi)
- Memnuniyet göstergeleri için etkinlik katılımcılarının memnuniyetinin tanımı
- Sonuç göstergeleri için tanımlanan konulara göre bireylerde ve toplumda meydana gelen değişikliklerin tanımlanması

Psikososyal programların hedefleri aynı zamanda programdan beklenen sonuçları ifade etmektedir. Hedeflerin sayısı ve içeriği; afet sonrası durumun ve etkilenen toplum özelliklerine göre değişir.

3. Bilgi toplama mekanizması ve düzenlemesinin planlanması

Gerekli bilginin nasıl toplanacağı, nasıl düzenleneceği ve dağıtılacağı kararlaştırılır.

- İlk değerlendirmenin etik olarak ve uygun katılımcı ortamında uygulanması
- Göstergelerin müdahaleden önce ve sonra ölçülmesi
- Niteliksel verilerin ilgili niceliksel verilerle beraber sunulması (istatistikler ile kişilerin müdahale ile ilgili düşüncelerinin birlikte sunumu gibi)

4. Kritik aktarma süreç ve etkinliklerinin planlanması

Toplanan bilgiden ne şekilde çıkarımlar yapılabileceği ve bunun gelişim yolunda nasıl kullanılacağı belirlenir.

5. İletişim ve raporlamanın planlanması

İletişim ve raporlamanın hangi yollarla ve hangi araçlarla yapılacağı belirlenir.

6. İzleme sonuçlarının öğrenme, gelişme ve değişme için kullanımı

- Belirlenen göstergelerle ilgili veriler acil durumun hemen ardından başlamak üzere, devam eden aylar, yıllar boyunca düzenli olarak toplanmalıdır.
- İzleme ve değerlendirme ana sonuçları, yerel dil kullanılarak ve sade anlaşılır bir içerikle, ilgili paydaşlar, hükümet, koordinasyon kurumları ve etkilenen nüfusla paylaşılmalıdır.

Psikososyal programlarda değerlendirme yapılırken aşağıdaki kriterler dikkate alınır.

UYGUNLUK

- ❖ Psikososyal destek hizmeti hedef grubun sorunlarına ne kadar cevap veriyor?
- ❖ Hizmet yöre halkı tarafından ne kadar kabul edilebilir?
- ❖ Hizmetin yerelde uygulama şansı nedir?
- ❖ Psikososyal hizmetin hazırlık aşamasında katılan kişiler, kurumlar, kimlerdir? Yapılan toplantıların sonuçları nasıldır?
- ❖ Benzer konudaki diğer projeler ve/veya aktiviteler ne kadar dikkate alındı?
- ❖ Riskler ve varsayımlar ne kadar titizlikle analiz edildi?
- ❖ Mantıksal çerçevenin içeriği ve uygunluğu
- ❖ Bütçe-etkinlik uygunluğu

ETKİNLİK

- ❖ Göstergelerin uygunluğu nedir?
- ❖ Planlanmış olan hedeflere ne kadar ulaşıldı?
- ❖ Elde edilen faydalar nasıl paylaşıldı?
- ❖ (Hizmet içeriyorsa) ilgili gruplarda davranış değişiklikleri oluştu mu?
- ❖ Riskler ve varsayımlara yönelik ne kadar esnek bir yönetim biçimi uygulandı?
- ❖ Ortaklar arasında dengeli bir sorumluk dağılımı yapıldı mı?

ETKİ

- ❖ Hizmet genel hedefe ne derecede katkı sağladı?
- ❖ Ekonomik ve sosyal gelişmeye ne kadar katkısı oldu?
- ❖ Şayet planlanmamış etkiler varsa, bu genel sonucu nasıl etkiledi?

- ❖ Uygulama cinsiyet ayrımcılığı, çevre ve yoksulluk gibi genel değerleri ne kadar dikkate aldı ve ne gibi etkiler oluşturdu?

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

- ❖ Hedefleri ve ulaşılan sonuçları sahiplenme
- ❖ Katılan grupların kurumsal kapasitelerindeki değişim
- ❖ Sosyo-kültürel etkenler, yerel beklentileri karşılama başarısı
- ❖ Finansal sürdürülebilirlik

Psikososyal Programlar için Bir Değerlendirme Modeli

Değerlendirme modelleri program hedefleri, hedeflerden yola çıkılarak belirlenmiş göstergeler, diğer bir deyişle beklenen sonuçlar, bu göstergelerin hangi doğrulama kaynakları ile ölçüldüğü dikkate alınarak oluşturulur. Programın hedeflerine göre göstergeler ve doğrulama kaynakları değişebilir. Burada Türk Kızılayı'nın afetlerden/acil durumlardan sonra gerçekleştirdiği psikososyal destek uygulamalarına ilişkin değerlendirme modeli ele alınmış ve üç temel hedeften yola çıkmıştır.

Program Hedefleri ve Göstergeler/Beklenen Sonuçlar

Hedef 1 - Afetlerin yarattığı psikolojik sonuçlar konusunda toplumun farkındalığını arttırmak ve bunun sonucunda olumsuz psikolojik etkinin tesirini azaltmak.

- Hedef toplumda afetlerin psikososyal etkilerine yönelik farkındalık oluştu/bilgi arttı.
- Hedef toplumda başa çıkma mekanizmalarına yönelik gelişim sağlandı.

Hedef 2 - Afet sonrasında sosyal işlevselliği arttırmak amacıyla toplumu harekete geçirerek, toplumsal gelişime katkıda bulunmak.

- Toplum kaynakları ve toplumun varolan ihtiyaçları arasında bağ kuruldu.
- Toplum kaynaklarının etkin kullanımı sağlandı/arttırıldı.
- Sosyal yapı ve sosyal dayanışma geliştirildi/arttırıldı.

d. Sosyal projelerle toplum katılımı sağlandı.

Hedef 3 - Psikososyal çalışmaların sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla yerel müdahale kapasitesini arttırmak.

- a. Ortak çalışılan organizasyonun psikososyal kapasitesi oluşturuldu/ arttırıldı.
- b. Net olarak tanımlanmış roller ve sorumluluklar içeren psikososyal eşgüdüm ağı ülke genelinde ve yerelde kuruldu.
- c. Psikososyal alan dışında hizmet veren bütün ağ partnerlerine psikososyal yaklaşım tanıtıldı.
- d. Psikososyal müdahale yaklaşımının yerel kültüre uyumu sağlandı.

Göstergeler; belirgin, ölçülebilir, ulaşılabilir, zaman sınırlı, konu sınırlı, tanımlanırken kolayca değerlendirilebilir ve ekibin ya da toplumun günlük hayatını bozmayacak şekilde olmalıdır. Elde edilen veriler yaş, cinsiyet ve yerleşim yerlerine göre ayrıştırılmalıdır.

Programın Doğrulama Kaynakları

Doğrulama kaynağı terimi bir hedefe ulaşıp ulaşılmadığını anlamak/ölçmek için değerlendirilen kaynakları ifade etmektedir.

H
E
D
E
F
I

Doğrulama Kaynakları

- A.1.** Bireysel Görüşmeler
 - A.1.a.** Yapılan bireysel görüşme sayısı
 - A.1.b.** Bireysel görüşmelerin içeriği
 - A.1.c.** Görüşmecinin bireysel görüşme sonuç değerlendirmeleri
- A.2.** Grup Toplantıları
 - A.2.a.** Yapılan grup toplantıları
 - A.2.b.** Grup toplantılarının içeriği
 - A.2.c.** Grup toplantılarında alınan geribildirimler

- A.3.** Psikososyal Broşürler
- A.3.a.** Dağıtılan broşür türü ve adedi
- A.3.b.** Broşürlerin etkililiği hakkında kısa-açık uçlu sorulardan oluşan anketler
- A.3.c.** Broşürler aracılığıyla psikososyal uygulamalara katılmak için başvuran kişi sayısı
- A.4.** Psikolojik İlk Yardım Eğitimleri
- A.4.a.** Verilen eğitim sayısı (kimlere/kaç oturum)
- A.4.b.** Eğitimler öncesi ve sonrası uygulanan değerlendirme testleri
- A.5.** Ev/Çadır Ziyaretleri
- A.5.a.** Ziyaret sayısı
- A.5.b.** Broşürler aracılığıyla psikososyal uygulamalara katılmak için başvuran kişi sayısı
- A.5.c.** Ziyaretlerde psikososyal uygulamalar hakkında kısa-açık uçlu sorulardan oluşan, farkındalık ve memnuniyet ölçen anketler
- A.6.** Medyada Yer Alma
- A.6.a.** Medyada yapılan bilgilendirme/tanıtım çalışmasının içeriği, süresi ve periyodu
- A.6.b.** Medya aracılığıyla yapılan çalışmaya hedef kitlenin katılım oranı (radyo programına bağlanan kişi sayısı gibi.)
- B.1.** Etkililiği kanıtlanmış ve standardizasyonu sağlanmış/sağlanacak ölçeklere göre afet sonrasında psikolojik ilk yardım bilgilerini almış yararlanıcılarının travmanın psikososyal etkileriyle başa çıkma düzeyleri
- B.2.** Psikososyal uzmanların gözlem, görüşme ve değerlendirmeleri

- A.1.** Hedef toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için varolan/geliştirilen ihtiyaç/kaynak değerlendirme sonuçları
- A.1.a.** İhtiyaç kaynak analizlerinin uygulandığı kişi,kurum sayısı
- A.1.b.** İhtiyaç kaynak analizi sonuçları
- A.1.c.** İhtiyacı doğrultusunda kaynaklara yönlendirilen kişi sayısı
- A.1.d.** Yönlendirilen kişilerin memnuniyet durumlarının ölçülmesi
- A.2.** Uygulamacı tarafından belirlenen ihtiyaç ve kaynaklar
- A.2.a.** Gözlem ve görüşmeler sonucunda yönlendirilen kişi sayısı
- A.2.b.** Yönlendirilen kişilerin memnuniyet durumlarının ölçülmesi
- A.3.** Organizasyon ağı partnerleri ve potansiyel kaynak sağlayıcılar ile yapılan değerlendirme raporları, tutanaklar
- A.4.** İhtiyaçlarının toplum kaynaklarıyla ne ölçüde karşılandığının kısa bir anket çalışması ölçülmesi
- B.1.** Yapılan sosyal aktivitelere katılan kişi sayısı
- B.2.** Toplum liderlerinin yer aldığı psikososyal etkinlik sayısı
- B.2.a.** Toplum liderleriyle yapılan psikososyal etkinlik değerlendirme görüşmeleri
- B.3.** Toplumda varolan kaynaklar/hizmetlerle ilgili partnerlerle varolan bilgileri güncellemek amacıyla yürütülen düzenli toplantılar, çalışmalar, projeler ve bunlarla ilgili yazılı dokümanlar
- B.4.** Toplum kaynakları farkındalık düzeyi toplum anketleri
- B.5.** İhtiyacı doğrultusunda kaynağa yönlendirilen kişi sayısı
- C.1.** Psikososyal gönüllü sayısı
- C.2.** Gönüllüler tarafından organize edilen etkinlik/proje sayısı
- D.1.** Sosyal projeler
- D.1.a.** Sosyal projelerin sayısı ve içeriği
- D.1.b.** Sosyal projelere katılan kişi sayısı
- D.1.c.** Proje sonlarında uygulanan değerlendirme formları
- D.1.d.** Diğer kurum,kuruluşlarca yürütülen projeler, süreçleri/sonuçları

- A.1.** Operasyonlarda görev alacak psikosozyal personel ve gönüllülere verilen eğitimler
- A.1.a.** Eğitimlerin sayısı ve niteliği
- A.2.b.** Eğitimlere katılanların sayısı
- A.1.b.** Eğitim değerlendirme formu sonuçları
- A.2.** Ortak çalışılan organizasyonun psikosozyal müdahale kapasitesi
- A.2.a.** Psikosozyal bölüm/birimin kurulmuş olması / Psikosozyal Program resmi onayı
- A.2.b.** Psikosozyal bölüm/birim/programın resmi onaylı mevzuatının varlığı
- A.2.c.** Ortak çalışılan organizasyonun psikosozyal uygulamalar için ayırdığı bütçe
- A.2.d.** Ortak çalışılan organizasyonun afet müdahale planına resmi olarak dahil edilmiş psikosozyal müdahale planı
- B.1.** Eşgüdüm ağına dahil edilen psikosozyal organizasyonlar
- B.2.** Eşgüdüm ağına bulunan organizasyonlarla yapılan düzenli toplantılar
- B.3.** Entegre psikosozyal müdahale için; eşgüdüm ağına dahil organizasyonlarla yapılmış; resmi protokoller
- C.1.** Psikosozyal alan dışında hizmet veren ilgili için düzenlenen psikosozyal tanıtım toplantıları
- C.2.** Psikosozyal alan dışında hizmet veren organizasyonların eğitim talepleri/verilen eğitimler
- C.2.a.** Talep/eğitim sayısı (kimlere/kaç oturum/hangi eğitim)
- C.2.b.** Eğitim değerlendirme formu sonuçları
- D.1.** Psikosozyal materyallerin hedef toplumun günlük kullanım diline çevirisi
- D.1.a.** Çevirisi yapılan materyal (içerik/nitelik)
- D.2.** Psikosozyal materyallerin kültürel adaptasyonu
- D.2.b.** Materyallerin etkililiğinin değerlendirilmesi
- D.3.** Afet ekiplerine, hedef toplumun kültürüne özgü anahtar psikosozyal bilgiler verilmesi / bu uygulamanın sürekliliğinin sağlanması

Psikososyal programların izleme değerlendirme çalışmaları kapsamında;

- ❖ Tüm çalışmalarla ilgili kayıt ve raporların düzenli tutulmasına,
- ❖ Yerel çalışanların etkinliklerinin düzenli toplantı ve çalıştaylarla tartışılmasına, günlük-haftalık-aylık rapor formatlarıyla takip edilmesine,
- ❖ Hizmetlerin amacına ulaşıp ulaşmadığının çeşitli kaynaklarla doğrulanmasına,
- ❖ Çalışmaların sürekli değerlendirilerek gerektiğinde yeniden düzenlenmesi ya da değiştirilmesine

dikkat edilmesi gerekir.

Psikososyal izleme ve değerlendirme araçları, günlük, haftalık, aylık raporlar, kayıtlar, ihtiyaç ve kaynak değerlendirme formları, bireysel görüşme formları, grup değerlendirme formları, performans değerlendirme formları, müdahalelerde kullanılan diğer formlar, ölçekler, anketler olarak sıralanabilir. Afetin niteliği ve etkilenen kitlenin özelliklerine göre başka araçlar kullanılabilir ya da yeni araçlar geliştirilebilir.

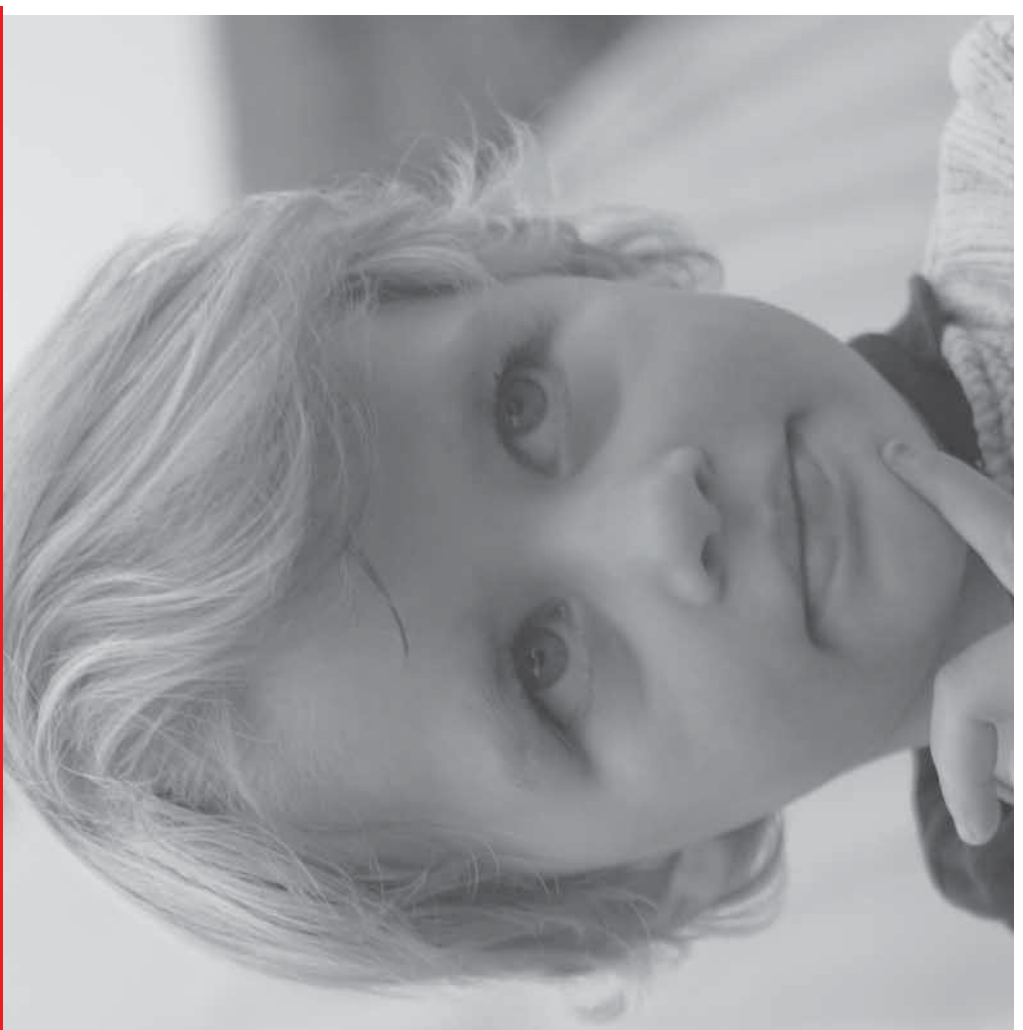
Psikososyal Hizmetlerde

İzleme, "yaptığımız işleri doğru şekilde yapıyor muyuz?",
Değerlendirme, "doğru işleri mi yapıyoruz?" sorularına cevap arar.

İzleme, "ne olduğu, nasıl ve niçin olduğu sorularını,
Değerlendirme, nasıl bir farkın ortaya konduğu sorusunu cevaplar.

6. BÖLÜM
EKLER

6. BÖLÜM EKLER

EK 1

 <p>TURK KIZILAYI 1868</p>	PSİKOSOSYAL İHTİYAÇ BELİRLEME FORMU
--	--

Tarih:

Form No:

Görüşmeyi Yapan:

KİŞİSEL BİLGİLER

İsim:

Cinsiyet:

Mahalle/Bölge:

Erkek

Kadın

Yaş:

Adres:

Telefon numarası

E-mail:

Ev:

İş:

Cep:

Fax:

Ulaşamama halinde temasa geçilecek kişiler ve telefon numaraları:

Yaş Grubu:

- 0-12
 13-18
 19-30
 31-60
 61 ve üzeri

Medeni Durum:

- Evli
 Bekar
 Boşanmış
 Eşini Kaybetmiş
 Birlikte Yaşıyor
 Üniversite
 Yüksek Lisans
 Diğer

Öğrenim Durumu:

- Okuma-Yazma Yok
 Okuma-Yazma
 İlkokul
 Ortaokul
 Lise

Görüşme yapılan kişinin;

Mesleği:

.....

Yaptığı iş:

.....

İş Durumu:

- Çalışıyor
 Çalışmıyor
 İşsiz

Sosyal Güvencesi:

- Yok
 SSK
 Bağ-kur
 Emekli Sandığı
 Yeşil Kart
 Özel Sigorta
 Öğrenci

Ailedeki konumu:

- Anne
 Baba
 Çocuk
 Nine-Dede
 Akraba
 Diğer

Ailedeki (Hane halkındaki) Diğer Kişiler:

<u>İsim</u>	<u>Yaş</u>	<u>Cinsiyet (E,K)</u>	<u>Ailedeki Konumu</u>
.....
.....
Toplam Erkek (.....)			
Toplam Kadın (.....)			

İHTİYAÇLAR

KİŞİSEL İHTİYAÇLAR: (İhtiyaç seviyesini derecelendiriniz: İhtiyacı yok 0, Az 1, Kısmen 2, Fazla 3, Çok Fazla 4)

() Barınma	() Gıda, Beslenme	() Giyecek
() Sosyal Çevre	() Eğitim, Öğretim	() Ekonomik
() Hukuki Yardım	() İş	() Psikiyatrik Hizmet,
() Psikososyal Hizmet	() Tıbbi Sağlık Hizmeti	() Temiz Su
() Aileyle bağlantı	() Hijyen	() Dini İmkanlar
() Diğer 1	() Diğer 2.....	() Diğer 3.....

Yorumlar - (Durumla ilgili gerçek belirtiler)

.....

AİLE İHTİYAÇLARI: (İhtiyaç seviyesini derecelendiriniz: İhtiyacı yok 0, Az 1, Kısmen 2, Fazla 3, Çok Fazla 4)

() Barınma	() Gıda, Beslenme	() Giyecek
() Sosyal Çevre	() Eğitim, Öğretim	() Ekonomik
() Hukuki Yardım	() İş	() Psikiyatrik Hizmet,
() Psikososyal Hizmet	() Tıbbi Sağlık Hizmeti	() Temiz Su
() Aileyle bağlantı	() Hijyen	() Dini İmkanlar
() Diğer 1	() Diğer 2.....	() Diğer 3.....

Yorumlar - (Durumla ilgili gerçek belirtiler; Ailenin genel ihtiyacı mı, belirli bir bireyin ihtiyacı mı olduğunu belirtiniz)

.....

TOPLUM İHTİYAÇLARI: (Kişinin fikrine göre, içinde bulunduğu toplumun ihtiyaçları)

1-	2-	3-
3-	4-	5-

EK BİLGİLER

1-) İhtiyaçlarınız için size yardımcı olabilecek herhangi bir toplum organizasyonu/kaynağı/fonu biliyor musunuz?

EVET HAYIR TOPLAM SAYI ()

EVET ise bu organizasyonların/kaynakların/fonların isimleri nelerdir, ne tür hizmet verirler, hizmete nasıl ulaşılır?

Organizasyon/Kaynak/Fon İsmi Hizmetin/Desteğın Detayı Hizmete Ulaşım Şekli

- 1.
- 2.
- 3.

2-) Bu organizasyonlarla/kaynaklarla/fonlarla halen kntağınız var mı veya oldu mu?

EVET HAYIR

EVET ise hangi organizasyonlar/kaynaklar/fonlar? İhtiyaçlarınız ne derece karşılandı?

(0-4 arası derecelendirin: Hiç 0, Biraz 1, Kısmen 2, Oldukça 3, Tamamen 4)

- () Organizasyon:
 () Organizasyon:
 () Organizasyon:

BELİRLENEN İLGİLİ KAYNAKLAR (Personel tarafından doldurulacak) İhtiyaçları karşılayacak hangi kaynaklar mevcut?

- 1.
- 2.
- 3.

EYLEM LİSTESİ (Personel tarafından doldurulacak) (Öneriler, yapılacak çalışmalar, son durum)

- 1.
- 2.
- 3.

NOT: Bu form uygulandığı kişi ve gruplara, bilgi alınması istenen ihtiyaçlara ve diğer değişkenlere göre yeniden düzenlenebilir, kısaltılabilir yada yeni sorular eklenebilir.

PSİKOSOSYAL DURUM TESPİT RAPORU

1. DURUMLA İLGİLİ GENEL DEĞERLENDİRME

- a. Etkilenen bölgenin coğrafi ve çevre özellikleri
- b. Afet öncesi koşullar
- c. Afetin türü
- d. Kitlesel eylem ya da beklenen eylem
- e. Güvenlik durumu
- f. Hayatı sürdürmeye ilişkin genel durum ve temel ihtiyaçlar
 - Ölüm oranı ve nedenleri
 - Erzak durumu, son yiyecek dağıtımı ve gelecekte ortaya çıkacak yiyecek ihtiyaçları
 - Mevcut su miktarı
 - Hijyen yeterliliği
 - Barınak ve giyim
 - Diğer temel hayati öncelikler
- g. Ekonomik unsurlar: iş durumu, kaynakların dağıtımı, politik etnik değerlendirmeler
- h. Toplumla ilgili değerlendirmeler: dayanışma, politik, etnik özellikler ve cinsiyetle ilgili noktalar, diğer değerlendirmeler
- i. Eğitim: afetin etkileri, lojistik ve ekonomik durum, mevcut öğretmenler ve öğretmenlerin rolü
- j. Aile birleştirme çalışmaları

2. ETKİLENEN NÜFUSUN TANIMLANMASI

- a. Yaş, cinsiyet, etnik köken ve savunmasızlık açısından nüfus değerlendirmesi:
 - Anne/Babasını kaybeden çocuklar

- Kadın/çocuk/ergen aile reisleri
- Yaşlılar
- Fiziksel engelliler ve gelişme bozukluğu gösterenler
- Kronik akıl hastalığı olanlar (yer:aile ile birlikte / hastanede)
- Ortalama aile nüfusu
- Etkilenen nüfusun bulunduğu yerler: kamplar, köyler, kentler, kırsal bölge, kent, çöl, ormanlık arazi, ulaşılabilirlik

b. Çatışma durumlarında (yukarıdakilere ek olarak)

- Çatışmaya katılan çocuk askerler
- İşkenceye ya da cinsel şiddete maruz kalanlar
- Kayıp / alıkonulmuş kişilerin aileleri

3. PSİKOSOSYAL İHTİYAÇLARLA İLGİLİ FAKTÖRLER

a. Afetin yapısı

- Afetin süresi ya da yardımdan faydalananın afete maruz kalma süresi
- Afetten sonra yemek, su, barınaktan mahrum kalma süresi
- Yardımdan faydalananların ailelerinden, arkadaşlarından, ya da toplum üyelerinden bazılarının yaralanmasına ya da ölümüne tanık olup olmamaları
- Yardımdan faydalananların yaralanma ya da ölüm tehlikesi atlatıp atlatmaması
- Halen devam eden risk faktörleri
- Geleneksel ailenin ve destek ağının parçalanması
- Etnik, politik, dini anlaşmazlıklar
- Mahremiyetten yoksunluk
- Olağan faaliyetlerin durması (iş, okul, ev işleri)
- Aileden ayrılma (kayıp ya da alıkonulmuş aile üyeleri)

b. Çatışma durumlarında: (yukarıdakilere ek olarak)

- Ölü ve infaz sayısı ve bu olaylarla ilgili bilgi

- Yardımdan faydalananların yukarıda belirtilenlere maruz kalması
- Devam eden şiddet, taciz
- İşkenceye maruz kalma ya da halen işkence altında olma
- Cinsel şiddet
- Silahlı saldırıya, topçu ateşine, bombalamaya, mayınlara maruz kalma
- Şiddet tehdidinin sürmesi
- Tutukluluk/hapis
- Gözdağı verme, sindirme, tehdit etme

4. KÜLTÜREL, DİNİ, POLİTİK VE SOSYO EKONOMİK KOŞULLAR

- a. Sosyal yapı: klanlar, kabileler, topluluklar, gruplar gibi...
- b. Aile yapıları: geniş aileler, ortak değerler, ortak başa çıkma mekanizmaları gibi...
- c. Mültecilik durumunda ev sahibi toplumla ilişkiler
- d. Ortaya çıkan sosyal yapı/etkilenen nüfusun kendi kendine organize olması
- e. Toplum liderleri: politik, etnik, dini, askeri
- f. Toplumsal grup ve dernekler
- g. Kültürel faktörler
 - Anaerkil ya da babaerkil
 - Din ve dinin toplum üzerindeki etkileri
 - Toplumun hasta ve engellilere bakışı
 - Duygu/düşüncelerin nasıl ifade edildiği (üzüntü, öfke, mutluluk, anlaşmazlık, hoşgörüsüzlük, önyargı gibi)
 - Afetten önce ve şimdilerde toplumun akıl hastalarına bakışı
 - İnsanlar yardım/psikolojik yardım istiyorlar mı?
 - İnsanlar acılarını / travmalarını anlıyor ve bunlarla baş edebiliyorlar mı?

- Yaptırımlar / tabular (ölüm, defnetme, yas tutma, tecavüz, intikam alma)
- Afet, çatışma gelenek ve ritüellerinin ifasını nasıl etkilemiştir?

5. RUH SAĞLIĞI / PSİKOSOSYAL POLİTİKALARI VE KAYNAKLAR

- a. Ulusal bir ruh sağlığı politikası/eylem planı var mı? Bu plana afete hazırlık ya da acil durumlara müdahale dahil edilmiş mi?
- b. Psikososyal programlar etkilenen bölgede mevcut mu?
- c. Ulusal Kızılhaç/Kızılay Derneği psikososyal program uygulama kapasitesine sahip mi?
- d. Psikososyal program sağlayabilen başka sivil toplum örgütleri ya da yerel kuruluşlar var mı?

6. KENDİ KENDİNE YARDIM KAPASİTESİ

- a. Toplum içinde uyum ve dayanışma
- b. Etkilenen toplumun iyileşme ve etkinlik düzeyi
- c. Resmi ve gayri resmi eğitsel etkinlikler
- d. Kendi kendine yardım ve destek grupları

7. SONUÇLAR VE TAVSİYELER

- a. Acil ve kapsamlı müdahaleler için tavsiyeler
- b. Mevcut kaynaklar, işbirliği ilişkileri ve ihtiyaç/kaynak tahminleri
- c. Önemli engeller, kısıtlamalar ve riskler

YEREL PERSONEL PERFORMANS DEĞERLENDİRME FORMU

Yıl:

Dönem:

Personelin Adı:

Görev Unvanı ve Yeri:

Göreve Başlama Tarihi:

Raporu Düzenleyenin Adı:

Görev Unvanı:

Raporlama Nedeni:

- Yıllık Değerlendirme
 Görev Sonu/Kontrat Uzatma
 Sözleşme Sonu
 Sorumlu Yöneticinin Ayrılması
 Diğer.....

Genel Değerlendirme: Personel değerlendirmesi için aşağıda belirtilmiş kriterler kullanılabilir yada programın içeriği ve hedeflerine göre yeni kriterler geliştirilebilir.

A. ORTAK DEĞERLER

A.1. Bağlı Bulunulan Organizasyonun İlkeleri

- Temel ilkelere dair bilinç ve bağlılık
- Günlük çalışmalarda temel ilkelere uygun hareket etme
- Uygun fırsatlarda ilkelerin tanıtımı
- Diğer çalışanlar için rol model olma

A.2. Mesleki Etik

- Psikososyal program temel ilkelerine ve bağlı bulunulan organizasyonun ilkelerine uygun harekete etme
- Mensubu bulunduğu meslek örgütlerince uygulanan etik kurallara uyma

A.3. Profesyonel Davranış Özellikleri

- Çalışmalarında dürüst ve adil bir tavır sergilenme

- Etik değerlere katkı sağlama
- Sözlerinde ve davranışlarında tutarlı olma
- Çalıştığı organizasyona sadakat
- Profesyonel ve etik olmayan davranışlara karşı harekete geçme
- Bireylere saygı gösterme, duygularına hakim olma

B. TEMEL YETKİNLİKLER

B.1. Çalışma yaklaşımı

B.1.1. Güvenilirlik

- Baskı altında bile , mantıklı ve finansal açıdan doğru kararlar verme
- Zorluklarla karşılaşsa bile, sorumluluğu olduğu görevleri yerine getirebilme
- Kişisel gelişimi ve kariyeri için gereken sorumluluğu gösterme
- Görevlerine ve sorumluluklarına riayet

B.1.2. Sonuç ve Çözüm Odaklı Olma

- Eylem başlatma, sonuçları öngörme doğru yöne yöneltme
- Riskleri yönetirken cesaret gösterme
- Bağlılık ve zamanında ve bütçe sınırları içerisinde istenen sonuçlara ulaşmak için özen gösterme
- Engelleri ortadan kaldırmak ve çalışma süreçlerini geliştirmek için çaba gösterme

B.1.3. Kararlılık

- Belirlenmiş bir zaman çerçevesi içinde karar almaya istekli olma
- Kararın uygun olarak danışılmasını ve açık iletişimini üstlenme
- Gerektiğinde bağımsız kararlar alabilme
- Alınan kararı takip etme ve sonuçlarının sorumluluğunu üstlenme

B.1.4. Yenilikçilik

- Yaratıcı/yenilikçi fikirler geliştirme ve önerme
- Gönüllülere destek verebilme
- Yeni hedefler belirleyebilme
- Etkili ve verimli çözümler getirmek için risk alabilme

B.2. Ekip çalışması

B.2.1. Birim, Kurum ve Örgütler Arası Çalışma

- Programın performansını arttırmak için meslektaşlarıyla işbirliği yapma
- Bir ekibin parçası olarak çalışabilme
- Kendi çalışmalarını bağlı bulunduğu organizasyonun çalışmalarına entegre edebilme
- Eşgüdüm ağ partnerleri ile etkin bir iletişim ve koordinasyon sağlayabilme
- Çalıştığı birimin etkinliğini arttırmak için çaba sarf etme

B.2.1. İletişim

- Dinleme ve anlama becerisi
- Hedef dinleyici kitleye göre kullandığı dili değiştirebilme
- İkna edici olmak için uygun tutumu belirleyebilme
- Çatışma çözümü ve yönlendirmeler için uygun becerileri kullanabilme
- Çalıştığı programın dış kaynaklarla iletişimine katkıda bulunma

B.2.3. Bilgi Paylaşımı

- Meslektaşlarıyla ve diğer partnerlerle bilgi paylaşımına açık olma
- En iyi uygulamalar ve öğrenilmiş dersleri diğerleriyle paylaşma ve uygulama
- Raporlarını zamanında hazırlama ve ilgi yerlere iletme

B.3. Teknik Yetkinlik

B.3.1. Teknik Yetkinlik

- İş için gerekli becerilere ve bilgiye sahip olma
- Bilgisini güncelleme /sürekli öğrenme
- Karar alma sürecinde profesyonel deneyimini kullanabilme
- Üzerinde anlaşılmış profesyonel standartlara saygılı olma

B.3.2. Bağlı Bulunulan Organizasyonun İş Prosedürleri

- İdari ve finansal prosedürlerini takip etme
- Gerekli belge düzenlemesi, dosyalanması ve gerekli yerlere iletilmesini sağlama
- İş tanımında yer alan görevleri yerine getirme

PSİKOSOSYAL PROGRAM DEĞERLENDİRME FORMU

Dönem:

Uygulayıcılar:

Program Amacı:

Program Hedefleri/Beklenen Sonuçlar:

Süreç Göstergeleri:

1. Etkinliklerin tanımı
2. Etkinliklerin niceliği, niteliği, kapsamı
3. Kullanılacak araçlar: Raporlar (günlük, haftalık, aylık), gözlem ve görüşme bilgileri, toplantı, form ve anketler

Memnuniyet Göstergeleri: 5. Bölüm'de yer alan doğrulama kaynaklarına göre programın değerlendirilmesi yapılır.

BAZI MÜDAHALE TEKNİKLERİ

Krizle Müdahale

Hedef : Birey veya küçük grup, yardım çalışanları, afete maruz kalanlar

Amaç : Kriz durumuyla başa çıkma için kontrol sağlama

Uygulama : Sürekli görüşmelerin yapılabileceği ortam bulunduğu, her dönem

6.

B
Ö
L
Ü
ME
K
L
E
R

- Görüşmelerin uzun dönemli bir terapi değil, kısa süreli bir müdahale olduğunun belirtilmesi
- 'Ne oldu? Sizi endişelendiren durumlar neler?' sorularıyla krize neden olan durum hakkında bilgi toplanması
- Görüşme boyunca empatik, sıcak, samimi ve güven veren tarz uygulanması, karşı tarafın duygularının tanımaya çalışılması ve adlandırılması
- 'Çok üzgün olmalısınız', 'Bu durum yüzünden pişmanlık duyuyorsunuz' gibi ifadeler kullanılarak durumun karşı taraf için gerçekçi olarak fark edilmesini ve genelleştirilmeden olduğu gibi kabul edilmesini sağlamak için yönlendirme yapılması
- 'Geçmişte meydana gelen acil durum/afetlerle nasıl başa çıktınız?', 'Öfke, acı, başarısızlık, kayıp gibi duygular karşısında neler yaparsınız, size neler yardım eder?' sorularıyla kapasitenin ve geçmiş deneyimlerin ve destek verebilecek kaynakların öğrenilmesi
- Ağır ruhsal hastalık belirtileri için gözlem yapılması, delüzyon, inkar, sanrı, intihar düşünceleri, zarar verici davranışlar olup olmadığı hakkında , sorular sorulması
- Acil ihtiyaçlar, problemler ve öncelikler hakkında bilgi edinilmesi, bunların sıraya konması ve anlamlandırılması
- Çözüm için alternatifler sunulması, plan yapılması, harekete geçilmesi ve çözümler üretilmesi için yardımcı olunması, pasif konumdan çıkılması ve hareket için cesaretlendirilmesi

- Aile, arkadaş ve diğer destek gruplarıyla ilişkilerinin güçlenmesi için destek verilmesi
- Gerekirse izleme ve yönlendirme yapılması

Yatıştırma

Hedef : Grup, yardım çalışanları, afete maruz kalanlar

Amaç : Belli bir acil durum/afet sonrası bireylerin olaylara gösterdikleri olumsuz tepkilerin uygun düzeye çekilmesi, kişiler arası çatışma durumlarında olayın çözülmesi

Uygulama : Sürekli görüşmelerin yapılabileceği ortam hazır olduktan sonra, her dönem

- Görüşmenin nedenleri, neler yaşandığı ile ilgili bilgi toplanması ve genel bir özet yapılması, olaya dair çerçevelerin çizilmesi
- 'Bu olay olduğunda neler hissettiniz?', 'En kötü tarafı sizin için neydi?', 'Şu anda neler hissediyorsunuz?' sorularıyla tüm grup üyelerinin düşüncelerinin öğrenilmesi
- 'Olayla nasıl başa çıkıyorsunuz?', 'Şu anda size yardımcı olabilecek şeyler neler?', 'Başka biri bu durumu yaşasaydı ne önerirdiniz?' sorularıyla başa çıkma yöntemlerinin öğrenilmesi
- Bireylerin o anki durumları gözlenerek, gerekirse molalar verilerek, nefes egzersizi yapılarak ortamın gergin olmasının engellenmesi
- Stresle başa çıkma yöntemlerinden uygun olanlarının öğretilmesi ve bireylerin uygulamaları için cesaretlendirilmeleri
- Genel özet yapılması ve çözüm yollarının tartışılması
- Duygu paylaşımı yapılması durumunda en az bir izleme görüşmesi yapılması

Stres Azaltma

Hedef : Birey veya küçük grup, yardım çalışanları, afete maruz kalanlar

Amaç : Stresin ve kaygı belirtilerin azaltılması için yardımcı olmak

Uygulama : Afet sonrası stres yaşanan her durumda

- **Sağlık, dinlenme, beslenme, eğlenme:** Temel fiziksel ihtiyaçlar karşılandıktan sonra dinlenme, düzenli uyku, fiziksel egzersiz, sağlıklı beslenme, alkol/sigara/kahve/ilaç tüketiminin en azda tutulması; ayrıca kağıt oynamak, televizyon seyretmek, yürüyüşe çıkmak, kitap/gazete/dergi okumak, müzik dinlemek, sohbet etmek gibi zevk alınan faaliyetlere düzenli olarak zaman ayrılması önerilir.
- **Gevşeme Teknikleri:** Güven ilişkisi kurulduktan sonra şu teknikler kullanılabilir:
 - ✓ **Nefes alıştırmaları:** Sağlıklı nefes sessiz, sakin ve derin olmalıdır. Bireyin kontrollü biçimde bir süre nefes alıp, tutup sonra vermesi.
 - ✓ **Gözünde canlandırma alıştırmaları:** Bireyin, rahatlatıcı bulunduğu durum ve/veya görüntüyü düşünüp, detaylı biçimde anlatarak gözünde canlandırması (renk, sıcaklık, koku, ses...).
 - ✓ **Kas gevşetme alıştırmaları:** Tüm kas grupları gevşeyene kadar bireyin sırayla kas gruplarını önce kasması ve sonra gevşetmesi, bu sırada da kaslarının gevşemesini hissetmesine odaklanması.

Gevşeme tekniklerinde aşağıdaki noktalara dikkat edilir:

- Bireyin ajite olması, dissosiyatif belirtilerin ortaya çıkması gibi bazı durumlarda gevşeme teknikleri uygulamasının bırakılması gerekir.
- Akut yas dönemi, aşırı kaygı ve panik durumları, psikopatolojinin bulunması, madde kötüye kullanımının olması, aşırı kontrol kazanma duygusunun varlığı, güven ortamının olmaması gibi durumlarda gevşeme tekniklerinin uygulanmaması gerekir.
- Gevşeme egzersizlerinde ormanda yürüme, deniz gibi öğeler bazen travmayı hatırlatıcı öğeler haline gelebilir. Bu yüzden müdahale öncesinde travma yaşantılarının bilinmesi gerekir.

İfade Edici Teknikler

Hedef : Birey veya küçük grup, özellikle 11 yaş ve altı çocuklar ve ifade zorluğu yaşayan ergenler, yetişkinler

Amaç : Yoğun ifade becerisi gerektirmeyen teknikler kullanarak afet ve acil durum etkileriyle başa çıkma

Uygulama : Afet sonrasında her zaman

- **Serbest Uygulama:** Çocuk kukla, bebek veya diğer sanatsal malzemelerle serbest oynar/çalışır. Sadece gözlenir ve gözlemlerle çocuğun duygu ve düşünceleri yorumlanır.
- **Müdahaleli Uygulama:** Çocuk bebekler, kuklalar, boyama veya şekillendirme gibi yollarla, uygulayıcının yönlendirmeleriyle, afetle/travmayla ilgili deneyimlerini aktarır. Daha büyük çocuklarda hikaye, şiir yazma gibi yollar kullanılabilir.
- **Sanat Teknikleri:** Serbest boyama, çizim, çamur şekillendirme, oyun hamuru, 'kişi/aile' çizimi ve boyaması, beraber çizim yapıp bunun hikayesini oluşturma, afet/ travmayla ilgili haritalar çizmek, benzer sahneleri çamurla şekillendirme yapılması.
- **Bebeklerle Oyun Teknikleri:** İnsan veya hayvan bebekler (ticari, ev yapımı veya kağıt olabilir), kamyon, asker, mutfak eşyaları, ev eşyaları, ev maketi gibi oyuncaklarla serbest oynama, hikaye oluşturma, söylenen konuya yönelik oyun oynama.
- **Kukla Oyunu Teknikleri:** Kuklalarla serbest oyun oynama, konuya yönelik canlandırma yapma ve oyunu yönlendirme, rol yapma.
- **Hikaye Anlatma Teknikleri:**
 - Çocuğun hikayesini anlatmasından sonra uygulayıcının hikayenin sonunu daha huzurlu, iyileştirici, ödüllendirici, çözüm getirici şekilde bitecek şekilde tekrar anlatması.
 - Çizimler, hikayeler, ünlü fotoğrafları ve şiirlerden oluşan defterler yapmak.
 - Afetle/ travmayla ilgili gerçek deneyimlerin yer aldığı rolleri ve başa çıkma yollarına yönelik rolleri canlandırma.
 - Topluluğun geçmişi ve başa çıkma yollarına yönelik hikâyelerin anlatılması
- **Yazma Teknikleri:** Olaylarla ve duygularla ilgili günlük tutma, şiirler ve hikâyeler yazma.
- **Gevşeme Teknikleri:** 'Sihirli kelime' bulduktan sonra stres durumlarında bu kelimeyle gevşeme, hareketli oyunlar oynama, yarış yapma, kas gevşetme yöntemleri uygulama, boyun ve sırt masajı yapma, gevşetici fiziksel egzersiz uygulamaları.

Çocuklar İçin Grup Etkinlik Örnekleri

BİR TABAK DUYGU

Amaç: Çocukların duygularını farkındalık düzeylerini arttırmalarına ve başkalarının duygularına saygı duyma konusunda anlayış geliştirmelerine yardımcı olmak.

Düzyey: 7 yaş ve üzeri

Malzeme: Her bir çocuk için dörder adet kâğıt tabak ya da yuvarlak kesilmiş kâğıt parçaları

Süreç:

1. Kâğıt tabakları çocuklara dağıtın ve tabaklardan birine mutlu, birine üzgün, birine öfkeli, birine de şaşkın birer insan yüzü çizmelerini isteyin.

2. Aşağıdakilere benzer çeşitli durumlar vererek çocuklardan böyle bir durumda yaşayacağı duyguyu gösteren tabağı havaya kaldırmalarını isteyin.

- Anneannenizi ziyarete gideceksiniz.
- Anneniz size banyo yaptırmak istiyor.
- Kardeşiniz hastalanmış.
- Arkadaşınız ayağınıza bastı.
- Öğretmeniniz ödevinizi yapmadığınız için size kızmış.

3. Gruba aşağıdaki soruları sorarak etkileşimi başlatın.

- Değişik durumlarda arkadaşınızla aynı tabağı kaldırdınız mı?
- Değişik durumlarda arkadaşınızdan farklı tabaklar kaldırdınız mı?
- Aynı durum karşısında başkalarından farklı duygular yaşamamız normal midir? Evet ise aynı durum karşısında başkalarının da bizden farklı duygular yaşamasını nasıl karşılamamız gerekir?

GÜVEN YÜRÜYÜŞÜ

Amaç: Çocukların güven duygusunun önemini kavramalarına yardımcı olmak

Düzyey: 10 yaş ve üzeri

Malzeme: Bir adet gözleri kapamaya yarayacak bir adet bez parçası veya kağıt

Süreç: 1. Aşağıdaki konularda tartışma başlatın.

- Birine güven duyduğunuz bir yaşantıyı hatırlıyor musunuz?

- Birinin size güven duyduğu bir yaşantıyı hatırlıyor musunuz?
- 2. Bu konularda yeterli örnek aldıktan sonra çocukları ikiye gruplara ayırın.
- 3. Çiftlerden birer üyenin rehber olmasını isteyin. Diğer üyenin gözlerini bağlatın.
- 4. Rehberlerden sırayla diğer üyeye sesli talimatla oturdukları sandalyelerin yerlerini değiştirerek yeniden düzenlenen ortamda dolaştırmalarını isteyin.
- 5. Gruplardaki rolleri değiştirdikten sonra süreci tekrar edin.
- 6. Aşağıdakine benzer sorularla grup etkileşimini başlatın.
 - Birinin sorumluluğunu almak sizde nasıl bir duygu uyandırdı?
 - Biri tarafından rehberlik edilmek sizde nasıl bir duygu yarattı?
 - Rehberinize yarattığınız güven, yürüyüşün başından sonuna kadar aynı mı idi?

DÜŞÜNCE VE DUYGU

Amaç: Çocukların duygular ve düşünceler arasındaki ilişkiyi kavramalarına yardımcı olmak

Düzey: 10 yaş ve üzeri

Malzeme: Her bir çocuk için birer adet form*

Süreç:

1. Çocuklara formları dağıtın.
2. Çocuklardan formda verilen her bir durum için karşılaştıklarında yaşayacakları duyguyu boş bırakılan yere yazmalarını isteyin.
3. Cevaplandırma işlemi bittikten sonra çocuklardan verdikleri cevapları gruba paylaşmalarını isteyin.
4. Aşağıdakine benzer soruları gruba yönelterek etkileşimi başlatın.
 - Duygularınız durumdan duruma değişti mi? Niçin?
 - Herkes aynı durum karşısında aynı duyguları mı hissetti? Bazı arkadaşlarınızın aynı durum karşısında farklı duygular yaşamasının nedeni ne olabilir?
 - Bir duyguyu değiştirmek istediğinizde yapabileceğiniz bir şeyler var mıdır?

***Form:**

1. a. Bisikletinize binip sokağa çıktınız. Bu sırada bir başka çocuk size " Hey bisikletimi çalma, getir onu geriye diye bağırdı.

Duygu:.....

b. Sonra durdunuz ve çocuğa bisikletin size ait olduğunu söylediniz. Çocuk bisiklete yakından baktı ve "Özür dilerim benim bisikletim sandım ama değilmiş. Onu iki senedir harçlıklarım ile biriktirdiğim parayla almıştım." dedi.

Duygu:.....

2. a. Bir markettesiniz ve bir kadın hızla yanınızdan geçerken size çarptı ve yuvarlanmanıza sebep olarak kapıdan çıktı.

Duygu:.....

b. Birkaç dakika içinde birinden az önce size çarpan kadının çocuğunun az önce ambulansla hastaneye kaldırıldığını öğrendiniz.

Duygu:.....

GRUP HİKAYESİ

Amaç: Çocukların açık ve açık olmayan iletişimlerini ayırt edebilmelerine yardımcı olmak

Düzyey: 8 yaş ve üzeri

Malzeme: Çocuk sayısına göre boş kâğıt

Süreç:

1. Çocukları beşer kişilik gruplara ayırın.

2. Her gruba ikişer adet kâğıt dağıtın.

3. Gruplara birer hikâye yazacaklarını belirtin ve aşağıdaki talimatı verin.

" Elinizdeki kâğıtlardan birine sırayla hepiniz birer cümle yazacaksınız. Ancak herkesin kendi cümlesini yazdıktan sonra kâğıdı kendisinden sonra gelecek arkadaşı göremeyecek şekilde kapatmasını istiyorum. Üçüncü turun sonunda hikâye bitecek."

4. Bütün gruplar işlemi tamamladıktan sonra sırayla hikâyeleri okutun.

5. Hikâyeler okunduktan sonra aşağıdaki soruları yöneltin:

- Hikâyeler anlamlı mıydı?
- Neden böyle bir sonuç çıktı?

6. Yeteri kadar bu konular tartışıldıktan sonra 3., 4. ve 5. basamakları tekrar edin. Ancak bu kez çocuklar cümlelerini yazdıktan sonra kağıdı katlamayacaklar ve kendinden önceki arkadaşlarının yazdıklarını göreceklerdir.

7. Aşağıdaki soruları gruba yönelterek tartışmayı sürdürün:

- İletişim kurduğumuz insanın ne söylediğini anlamıyorsak ya da yanlış anlıyorsak hikâyelerimizden hangisine benzer sonuç çıkacaktır?
- İletişim kurduğumuz insan bizim mesajlarımızı anlamıyorsa ya da yanlış anlıyorsa hikâyelerimizden hangisine benzer bir sonuç çıkacaktır?
- Sizin yanlış anladığınız bir yaşantınız oldu mu?
- Sizin başkalarını yanlış anladığınız bir yaşantınız oldu mu?
- Yanlış anlaşılmamak yada başkalarını yanlış anlamamak için ne yapmamız gerekir? (Açık iletişimin gönderici tarafından gönderilen mesajla, alıcı tarafından alınan mesajın aynı olması anlamına geldiği üzerinde durarak bunu sağlamanın yollarını tartışın.)

AYNA, AYNA

Amaç: Öğrencilerin gözlem becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak

Düzey: 7 yaş ve üzeri

Süreç:

1. Çocukları üçer kişilik gruplara ayırın.
2. Gruplardaki çocuklardan birisinin çeşitli jest ve mimikler yapmasını, birisinin onu taklit etmesini, üçüncüsünün ise onu hakemlik yapmasını isteyin.
3. Çocuklara aşağıdakilere benzer sorular yönelterek grup etkileşimini başlatın.
 - Taklit ederken neler hissettiniz?

- Taklit edilirken neler hissettiniz?
- Hakemlik yaparken neler hissettiniz?

KENDİMİ SEVİYORUM

Amaç: Çocukların kendilerini sevgiye layık birer varlık olarak görmelerine yardımcı olmak

Düzey: 8 yaş ve üzeri

Malzeme:1. Her çocuk için birer kağıt 12x18 boyutlarında beyaz resim kağıdı

2. Her çocuğun birer adet vesikalık fotoğrafı

3. Zambak

4. Boya kalemleri

Süreç:

1. Çocuklara resim kâğıtlarını dağıtın ve fotoğraflarını kâğıtların üst kısmına yapıştırmalarını isteyin. (foto yoksa kâğıdın üstüne ad ve soyadlarını yazabilirler.)

2. Çocuklara aşağıdaki talimatları verin.

- Şimdi resminizin altına sevdiğiniz, memnun olduğunuz ya da gurur duyduğunuz bir özelliğinizi sevdiğiniz renkte bir kalem kullanarak yazın.
- Şimdi kâğıtlarınızı ters çevirin ve arka yüzüne bu kez kendinizle ilgili hoşlanmadığınız bir özelliği hoşlanmadığınız renkte bir kalem kullanarak yazın.
- Bundan sonra sırayla kâğıtlarınızın arka yüzüne kendinizle ilgili hoşlanmadığınız, ön yüzüne ise hoşlandığınız özelliklerinizi yazmaya devam edin.

3. Çocuklar bu işlemi tamamladıktan sonra aşağıdaki talimatı verin.

Şimdi kağıtlarınızın arka yüzlerini çevirin ve kendinizle ilgili her eleştirinizi okuyun, o eleştirin altına ".....sam bile kendimi seviyorum" şeklinde ifadeler yazın.

4. Cevaplandırma işlemi bittikten sonra gönüllülerin kâğıtlarına yazdıkları ifadeleri grupla paylaşmalarını isteyin.

OLSAYDIM

Amaç: Çocukların benlik algılarını genişletmelerine yardımcı olmak

Düzyey: 9 yaş ve üzeri

Malzeme: Her çocuk için birer adet Form**.

Sürey: 1. Çocuklara formları dağıtarak doldurmalarını isteyin.

2. Formlar tamamlandıktan sonra çocuklardan cevaplarını grupla paylaşmalarını isteyin.

3. Aşağıdaki soruları yönelterek grup etkileşimini başlatın:

Kendinizle ilgili yeni bir şeyler öğrendiniz mi? Neler?

Grup üyeleriyle ilgili yeni bir şeyler öğrendiniz mi? Neler?

Cevaplandırmakta zorlandığınız sorular oldu mu? Hangileri?

**Form:

1. Bir hayvan olsaydım..... olmak isterdim. Çünkü.....
2. Bir çiçek olsaydım..... olmak isterdim. Çünkü.....
3. Bir ağaç olsaydım..... olmak isterdim. Çünkü.....
4. Bir ev eşyası olsaydım..... olmak isterdim. Çünkü.....
5. Bir müzik aleti olsaydım..... olmak isterdim. Çünkü.....
6. Bir taşıt olsaydım..... olmak isterdim. Çünkü.....
7. Bir şehir olsaydım..... olmak isterdim. Çünkü.....
8. Bir oyun olsaydım..... olmak isterdim. Çünkü.....
9. Bir yiyecek olsaydım..... olmak isterdim. Çünkü.....
10. Bir renk olsaydım..... olmak isterdim. Çünkü.....

MUTLULUK KÖŞESİ

Amaç: Çocukların kendi duygularına ilişkin farkındalıklarını arttırmalarına yardımcı olmak.

Düzey: 7 yaş ve üzeri

Süreç:

1. Zemine büyük bir üçgen çizin, bu üçgenin köşelerinin her birini mutluluk köşesi, mutsuzluk köşesi ve kızgınlık köşesi biçiminde isimlendirin.

2. Bir gönüllü seçin ve aşağıdaki benzer durumlardan birini verin, böyle bir durumda hangi duyguyu hissedecekse üçgenin o köşesine gitmesini isteyin ve yüksek sesle grupta paylaşmasını isteyin. Örneğin "Şu anda mutluluk köşesindeyim. Çünkü notlarımın yüksek olması beni mutlu ediyor." gibi.

Bazı örnek durumlar:

- Arkadaşınız bugün sizinle oynamak istiyor.
- Babanız akşam size çikolata getirdi.
- Eve giderken kayboldunuz. Mutfakta bir tabağı düşürüp kırdınız. Birisi sizi azarladı.
- Bugün doğum gününüz.
- Ayakkabınız ayağınızı sıkıyor.

7. BÖLÜM YARARLANILAN KAYNAKLAR

7. BÖLÜM YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. Academy for Disaster Management Education Planning & Training (ADEPT) (2005), **Disaster Psychosocial Response Handbook for Community Counselor Trainers**, Adept Publication, India.
2. Akdur, R. (2000), "Deprem Yönetimi ve Depremde Sağlık Konu ve Amaçları", **Sağlık ve Toplum**, Özel Sayı: 25-30, 35-38.
3. Aker, T. ve Önder, M.E. (2003), **Psikolojik Travma ve Sonuçları**, 5Us Yayınları, İstanbul.
4. Akşit, B., Karancı, N., Sucuoğlu, H. & Balta, E. (1999), "Gender Differences in Psychological Distress, Coping, Social Support and Related Variables Following the 1995 Dinar (Turkey) Earthquake", **North American Journal of Psychology**.
5. American RedCross (2003), **Training Manual for Disaster Mental Health and Psychosocial Care Professionals**, J.O. Prewitt Diaz, A. Sen Dave, Psychosocial Support Program Training Series, Manual No:1.
6. American RedCross (2003), **Training Program Syllabus for Crisis Intervention Specialist**, J.O. Prewitt Diaz, S. Bordoloi, A. Sen Dave, A. Khoja, Psychosocial Support Program Training Series, Manual No:2.
7. American RedCross (2003), **Crisis Intervention Technicians Manual**, J.O. Prewitt Diaz, J.E. Delgado, B., Morales (eds), Psychosocial Support Program Training Series, Manual No:3.
8. American RedCross (2003), **School Based Psychosocial Support Training for Teachers**, J.O. Prewitt Diaz, S. Bordoloi, S. Mishra, A. Rajesh, S. Dash & I. Mishra (eds), Psychosocial Support Program Training Series, Manual No:4.
9. American RedCross (2003), **Community Based Psychosocial Support Training for Community Facilitators**, J.O. Prewitt Diaz, S. Bordoloi, S. Mishra, A. Rajesh, S. Dash & I. Mishra (eds), Psychosocial Support Program Training Series, Manual No:5.

10. American RedCross (2003), **Operational Teachers Training for Tsunami Affected Area**, J.O. Prewitt Diaz, A. Rajesh (eds), Psychosocial Support Program Training Series, Manual No:6.
11. Baltaş, A. ve Baltaş, Z. (2004), **Stres ve Başa Çıkma Yolları**, Remzi Kitabevi.
12. Baltaş, A. (2004), **Değer Katan Ekip Çalışması: Ekip Üyesinin El Kitabı**, Remzi Kitabevi.
13. Baltaş, Z. (2002), **Verimli İş Hayatının Sırrı: Stres**, Remzi Kitabevi.
14. Chemtob CM, Tomas S, Law W, et al (1997), "Postdisaster psychosocial intervention: a field study of the impact of debriefing on psychological distress." **American Journal of Psychiatry**, 154:415-417.
15. Creamer, T & Gülkan, P (2004), **Disaster Preparedness Glossary Turkish-English English-Turkish**, Dunwoody Press.
16. Danish RedCross (2004), **Framework for Schoolbased Psychosocial Support Programs for Children-PSPC Guidelines for Initiation of Programs**.
17. Demir, H., **Doğal Afetlerde ve 'Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik'te Afet Acil Yönetim Planlaması**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
18. DRCS Strategic Guidelines of Psychosocial Programme, Danimarka Kızılhaçı Pakistan Psikososyal Müdahalesi Değerlendirme Sunumu, Pakistan, 2007.
19. Dyregrov, A. (2000), **Çocuklar, Kayıp ve Yas**, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.
20. Ehlers, A., Clark, D.M., Hackmann, A., McManus, F., Fennell, M., Herbert, C., Mayou, R. (2003), "A randomized controlled trial of cognitive therapy, a self-help booklet and repeated assessments as early interventions for posttraumatic stress disorder", **Arch Gen Psychiatry**. 2003; 60: 1024-1032.

21. Ehrenreich, J.H. & McQuaide, S. (2001), **Coping with Disasters a Guidebook to Psychosocial Intervention**, <http://www.mhwwb.org>
22. Ehrenreich, J.H., (2002), **A Guide for Humanitarian, Health Care and Human Rights Workers Caring for Others, Caring for Yourself**, Center for Psychology and Society State University of New York, <http://www.mhwwb.org/disasters.htm>.
23. Erkan, G., Demiröz, F. ve Çetin, S.Ö. (2001), **Sosyal Hizmetler Sempozyumu 2001: Deprem ve Sosyal Hizmetler**, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu, Yayın no:13
24. Gülkan, P., Balamir, M., Yakut, A.(2003), **Afet Yönetiminin Stratejik İlkeleri: Türkiye ve Dünyadaki Politikalara Genel Bakış**. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara.
25. Inter-Agency Standing Committee (IASC) (2007). **IASC Guidelines on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings**. Geneva: IASC.
26. International Federation of Red Cross Red Crescent (IFRC) (2001), **Psychological Support Best Practices from NS Programmes**. <http://www.ifrc.org.tr>.
27. International Federation of Red Cross Red Crescent (IFRC) (2003), **Community Based Psychological Support: A Training Manual**. <http://www.ifrc.org.tr>.
28. International Federation of Red Cross Red Crescent (IFRC) (2004), **Managing Stress in the Field**. <http://www.ifrc.org.tr>.
29. Kalayjian, A., Kanazi, R.L., Aberson, C.L., Feygin, L. (2002), "A Cross Cultural Study of the Psychosocial and Spiritual Impact of Natural Disaster", **International Journal of Group Tensions**, Vol. 31, No. 2.

30. Karababa, O.A. Prof. Dr (Editör)(2002) **Olağandışı Durumlarda Sağlık Hizmetleri Sağlık Çalışanının El Kitabı 2. Baskı**, Türk Tabipler Birliği, Ankara.
31. Karancı, N. (1999), "17 Ağustos 1999 Öncesi Durum: Psikoloji ve Depremler", **Türk Psikoloji Bülteni**.
32. Kongar, E. (1978), **İnsanı Yönlendirme ve Sosyal Hizmetler**, Şafak Matbaası, Ankara.
33. Kut, S. (1998), **Sosyal Hizmet Mesleği: Nitelikleri, Temel Unsurları, Müdahale Yöntemleri**.
34. Reproductive Health Response in Conflict Consortium (2007), Program Monitoring and Evaluation Tools, http://www.rhrc.org/pdf/gbv_manual_chapters/GBV173-205a%20-%20program%20MandE%20tools.pdf
35. Rowshan, A. (2003), **Stres Yönetimi, Hayatınızın Sorumluluğunu Almak İçin Stresi Nasıl Yönetebilirsiniz?**, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
36. Rüstemli, A., Karancı, N., & Sucuoğlu, H. (1995), "1992 Erzincan Depreminin Sosyal ve Psikolojik Boyutları", **3. Ulusal Deprem Mühendisleri Kongresi Kitabı**, 748-758.
37. Sarıkaya, A., Aker, T.A., Şavur, E. (2005), **"Güney Asya'daki Deprem ve Tsunami Sonrası Sağlık ve Psikososyal Durumun Değerlendirilmesi."** Psikiyatri Psikoloji Psikiyatri Psikolojisi (3P) Dergisi, 13 (Ek 3): 25-23.
38. Sijbrandij, M., Olf, M., Johannes B. R., Carlier I.V.E, Gersons, B.P.R. (2006), "Emotional or Educational Debriefing After Psychological Trauma: Randomised Controlled Trial", **Br J of Psychiatry**, 189, 150-155.
39. Sivil Toplum Geliştirme Programı (2007), Projelerde İzleme-Değerlendirme, <http://stgm.org.tr/docs/1123443952projelerdeizleme>.
40. The People in Aid Code Of Good Practice (2003), <http://www.peopleinaid.org/pool/files/code/code-en.pdf>

41. Tufan, B. (2000), "Afet Hizmetleri ve Sosyal Hizmet Uzmanları", **Sağlık ve Toplum**. Özel Sayı: 39-44.
42. Turpin, G, Downs, M., Mason, S. (2005), "Effectiveness of Providing Self-help Information Following Acute Traumatic Injury: Randomised Controlled Trial", **Br J Psychiatry**. Jul;187:76-82
43. Türk Psikoloji Bülteni (1999), **Deprem Özel Sayısı**. Cilt:5, Sayı:14, Ankara.
44. Türk Psikoloji Bülteni (2001), **Özel Gündem- Terör,Savaş ve Travma**, Cilt: 7, Sayı:22, Ankara.
45. Türk Psikoloji Bülteni (2004), **Özel Gündem- Stres**, Cilt: 10, Sayı:22, Ankara.
46. World Health Organization (WHO)(2003), **Mental Health in Emergencies**, World Health Organization Department of Mental Health and Substance Dependence, Geneva.
47. Yavuzer, H. (1987), **Ana-Baba ve Çocuk**, Remzi Kitabevi.

